

Integrace výtvarné výchovy ve výuce na 1. stupni základní školy

Diplomová práce

Studijní program:

M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor:

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Autor práce:

Gabriela Beková

Vedoucí práce:

Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Zadání diplomové práce

Integrace výtvarné výchovy ve výuce na 1. stupni základní školy

Jméno a příjmení: **Gabriela Beková**
Osobní číslo: P15000047
Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Zadávací katedra: Katedra primárního vzdělávání
Akademický rok: **2018/2019**

Zásady pro vypracování:

Rešerše odborné literatury a vypracování série metodických listů zaměřených na integraci učiva výtvarné výchovy do vybraných předmětů.

Cíle: Integrace učiva výtvarné výchovy do vybraných předmětů

Požadavky: Studium literatury, vypracování pracovních listů

Metody:

- slovní
- názorně demonstrační
- praktické

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. Didaktika výtvarné výchovy. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. 129 s. ISBN 8072902377.
SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Sylva ELIÁŠOVÁ. Dívej se, tvoř a povídej! : artefietika pro předškoláky a mladší školáky. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 194 s. ISBN 9788073673222.
RAKOUŠOVÁ, Alena. Integrace obsahu vyučování: [integrované slovní úlohy napříč předměty]. Praha: Grada, 2008, 158 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2529-1.
KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. Teorie a praxe projektové výuky. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2016. 160 s. ISBN 978-80-210-8163-5.

Vedoucí práce:

Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání práce:

1. prosince 2018

Předpokládaný termín odevzdání:

30. dubna 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 18. prosince 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

18. května 2020

Gabriela Beková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat paní Mgr. Zuzaně Pechové, Ph.D. vedoucí mé diplomové práce, za odborné vedení, zájem, připomínky a čas, který mi a mé práci věnovala, za její vstřícný přístup, trpělivost a toleranci. Také žáci malotřídní školy v Křečkově mne často inspirovali, byli učiteli, díky své vynalézavosti a jedinečnosti.

Poděkování patří též mé rodině a blízkým přátelům za pomoc a podporu během studia na vysoké škole.

Anotace

Diplomové práce se zabývá integrací učiva výtvarné výchovy do vybraných předmětů ve výuce na 1. stupni základní školy. Cíl této práce představuje vytvoření metodických listů, dle kterých bude výuka probíhat. Žáci budou získávat dovednosti a znalosti jiných předmětů prostřednictvím práce s výtvarnými technikami. Diplomová práce si klade za cíl pomocí výtvarné výchovy rozvinout u žáků představivost jako reprodukci dříve vnímaného k vytvoření představ. Naučit žáky používat prostorovou orientaci, pochopit termín nepravidelná linie, poznat různé materiály a jejich struktury.

Dílčí cíl představuje vyzkoušení metodických listů v praxi a zhodnocení přínosu zapojení výtvarné výchovy do výuky Matematiky, Českého jazyka, Prvouky z hlediska motivace žáků k učení, jejich úspěšnosti, dosažení co nejlepších výsledků v procesu učení.

Klíčová slova

Integrace ve výuce, nepravidelná linie, výtvarné techniky, vývoj dětské kresby, metody a formy ve výuce, prostorová orientace, představivost, metodický list.

Annotation

The focus of this dissertation is the art integration into learning in selected subjects during the first years of an elementary school. The goal of this work is to introduce list methodology, according to which the learning will be executed. The students will gain craftsmanship and knowledge from other subjects through working with different art techniques. Through the art the students' imagination will be enhanced as a reproduction of earlier perception of images. To teach students to use spacial orientation, to understand the term of an irregular line, and to recognize different materials and their structures.

The subsequent goal of this work consists of the list methodology execution in real life and its' subsequent evaluation of the art integration into studies of math, czech language, and science as an effective motivational element for learning, its effectiveness to gain the best results in the learning process.

Key words

Integration in learning, irregular line, art techniques, development of children drawing, methods and forms in learning, spatial orientation, imagination

Obsah

SEZNAM OBRÁZKŮ	10
ÚVOD.....	11
TEORETICKÁ ČÁST	13
1. PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	13
1.1. OSOBNOST ŽÁKA	13
2.1. ŠKOLNÍ ZRALOST.....	14
3.1. SCHOPNOST ADAPTACE.....	15
4.1. EMOČNÍ VÝVOJ	15
5.1. MYŠLENÍ A PAMĚŤ	16
6.1. MOTIVACE	16
2. PEDAGOGICKÁ PRAXE VE VZTAHU K PROBLEMATICE INTEGRACE VÝTVARNÉ VÝCHOVY V PŘEDMĚTECH	19
2.1. METODY A FORMY VE VYUČOVÁNÍ	19
<i>Metody ve vyučování .....</i>	<i>19</i>
<i>Organizační formy výuky .....</i>	<i>19</i>
2.2. ASISTENT PEDAGOGA	22
2.3. SPOLUPRÁCE PEDAGOGA S ASISTENTEM PEDAGOGA	22
2.4. SPOLUPRÁCE ASISTENTA S ŽÁKEM	23
2.5. HODNOCENÍ.....	23
2.6. VLIV HODNOCENÍ	24
2.7. KOMPETENCE	25
3. VÝTVARNÉ ASPEKTY	26
3.1. TECHNIKY VÝTVARNÉHO UMĚNÍ.....	26
3.2. DIDAKTIKA VÝTVARNÉ VÝCHOVY	27
3.3. VÝVOJ DĚTSKÉ KRESBY	28
4. ÚVOD K METODICKÝM LISTŮM	30
NÁVRH STRUKTURY METODICKÉHO LISTU 1.	32
NÁVRH STRUKTURY METODICKÉHO LISTU 2.	37
NÁVRH STRUKTURY METODICKÉHO LISTU 3.	42
NÁVRH STRUKTURY METODICKÉHO LISTU 4.	47
NÁVRH STRUKTURY METODICKÉHO LISTU 5.	52

NÁVRH STRUKTURY METODICKÉHO LISTU 6.	57
NÁVRH STRUKTURY METODICKÉHO LISTU 7.	62
NÁVRH STRUKTURY METODICKÉHO LISTU 8.	67
NÁVRH STRUKTURY METODICKÉHO LISTU 9.	73
NÁVRH STRUKTURY METODICKÉHO LISTU 10.	79
5. ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ METODICKÝCH LISTŮ	84
5.1. VÝBĚR ROČNÍKU	84
5.2. ČASOVÁ DOTACE	84
5.3. MOTIVACE	85
5.4. DOSTUPNOST, MNOŽSTVÍ A PŘÍPRAVA POMŮCEK	85
5.5. PROSTŘEDÍ PRO REALIZACI /PLOCHY VE ŠKOLE, PŘÍRODA/	85
5.6. SEZNÁMENÍ S VÝTVARNOU TECHNIKOU	85
5.7. BEZPEČNOST VE VÝUCE	86
ZÁVĚR	87
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	89

Seznam obrázků

Obrázek 1: Stopy pomůcek, které se běžně nevyužívají při psaní (archiv autora)	33
Obrázek 2: Hlázky psané štětcem, redisperem (archiv autora)	33
Obrázek 3: Hlávka psaná špejlí (archiv autora)	33
Obrázek 4: Příprava na tvorbu hlásek (archiv autora)	38
Obrázek 5: Hlázky modelované z těsta (archiv autora)	38
Obrázek 6: Pohádkový čert (archiv autora)	43
Obrázek 7: Pohádkový strom (archiv autora)	43
Obrázek 8: Spolupráce u stavby díla (archiv autora)	48
Obrázek 9: Stavení pro krále (archiv autora)	48
Obrázek 10: Použití přírodnin (archiv autora)	53
Obrázek 11: Společné dílo (archiv autora)	53
Obrázek 12: Celkové dílo – hostina Land art (archiv autora)	58
Obrázek 13: Celkové dílo Land art – hostina (archiv autora)	58
Obrázek 14: Celkové dílo tisk (archiv autora)	62
Obrázek 15: Tisk – koláč (archiv autora)	62
Obrázek 16: Cesta ke králi – mozaika z papíru (archiv autora)	69
Obrázek 17: Cesta ke králi - mozaika z kachlíků (archiv autora)	69
Obrázek 18: Poháry pro krále – kašírování (archiv autora)	75
Obrázek 19: Malba pohárů (archiv autora)	75
Obrázek 20: Celkové dílo – pohár pro krále (archiv autora)	75
Obrázek 21: Tvorba sochy (archiv autora)	80
Obrázek 22: Socha (archiv autora)	80

Úvod

Každý člověk prochází v průběhu života různými životními stádii a osobním vývojem. Každé stádium přináší nové věci, poznatky, životní změny. V dospělém věku se lidé se změnami většinou bez problémů vyrovnávají, umí si s nimi poradit. Tuto dovednost se učíme. Schopnost adaptace také ovlivňuje prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá, jeho povahové a charakterové rysy a temperament. Jinak se s životními změnami vyrovnává nestabilní sangvinik, který své problémy neustále řeší, jinak flegmatik, který dění kolem sebe v podstatě neřeší.

Které období je v životě člověka nejdůležitější? Vždy považujeme za nejdůležitější právě to období, ve kterém se nacházíme. Z hlediska vývoje člověka a schopnosti adaptace je dětský věk nejdůležitějším stádiem v životě.

Výchovná práce základní školy je navazující na výchovně vzdělávací činnost mateřské školy.

Nástupem do školy dítě získává novou roli, stává se školákem. Nástup do školy ovlivní další rozvoj dětské osobnosti. Škola je důležitým místem socializace, dítě získává nové zkušenosti, rozvíjí se zde jeho dovednosti a schopnosti.

Učitel je podle mého názoru významným motivačním faktorem nejen při vyučování. Přímou ovlivňuje osobnostní rozvoj žáků a charakter jejich činností. Měl by umět rozumět dětem, vnímat individualitu každého žáka, svou osobností jim být určitým vzorem. Je tedy na každém pedagogovi, jak dokáže využít svých schopností a zkušeností v procesu vzájemného porozumění (učitel – žák a naopak), umět v dítěti probudit radost, aktivitu, zájem při poznávání nového. Podle mého názoru, důležitou motivací pro získání zájmu žáka o učení se novému může být projektové vyučování, exkurze a také hra. Je třeba využít toho, co dítě zná, umí a dělá s radostí, zájmem.

V průběhu výchovy a vzdělávání během celého školního roku se ve všech předmětech rozvíjí všestranný rozvoj osobnosti žáků, rozvoj emoční a sociální inteligence u dětí, komunikace, spolupráce, empatie, tolerance, úcta, sebeúcta a zdravý zdravotní styl.

Pedagogická činnost vyučujících směřuje i k osvojování vědomostí a dovedností žáků, pedagogové vytváří ve třídách příznivou atmosféru, ve které je respektována osobnost žáka, dítě je přijímáno jako individualita. Pedagogové organizují práci tak, aby žáci nacházeli ve vyučování v rámci svých možností úspěšné uplatnění. Škola může realizovat školní a mimoškolní aktivity, které doplňují výchovně – vzdělávací činnost a pozitivně ovlivňující atmosféru školy.

Diplomová práce s tématem **Integrace výtvarné výchovy ve výuce jiných předmětů na prvním stupni základní školy je využita jako prostředek k motivaci žáků s pozitivním dopadem na vyučované předměty.** Zaměřuje se na využití technik výtvarného umění ve výuce Matematiky, Českého jazyka a Prvouky. Výtvarné techniky jsou rozpracovány v jednotlivých metodických listech.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část čerpá z odborné literatury při seznámení s pojmy daného tématu a z praktických zkušeností autorky. Autorka klade důraz na aktivní účast ve vzdělávání, což vybrané téma vybízí k realizaci práce v ostatních předmětech.

Hlavním důvodem, proč si autorka vybrala dané téma je vzdělávání žáků na základní škole v 21. století. V současné době by se měl každý pedagog adaptovat a přijímat informace k efektivnímu vyučování v tomto století. Přemýšlet nad efektivitou vyučování. Autorku motivovala práce na malotřídní škole, kdy každé prázdniny připravuje celoroční plány učiva na následující školní rok pro jednotlivé vyučované předměty a ročníky. S každým ukončením školního roku většina pedagogů odchází na prázdniny s informacemi, které ročníky ho čekají v následujícím školním roce. Vypracováním souboru metodických listů se očekává zpracování informací o jednotlivých krocích od přípravy až po závěr realizace a celkové hodnocení.

Na základě zkušeností z praxe se autorka rozhodla zpracovat metodické listy s technikami výtvarného umění s odbornou terminologií.

K vypracování praktické části je využito poznatků pedagoga a záznamů z vyučovacích hodin.

Cílem je vypracování souboru metodických listů, které pedagogové využijí ve svých předmětech.

Teoretická část

1. Psychologické aspekty mladšího školního věku

Z psychologického hlediska představuje důležitou roli pro výuku osobnost žáka, jeho schopnost adaptace, školní zralost, emoční vývoj, myšlení, paměť a také motivace k učení.

1.1. Osobnost žáka

Termín osobnost zpravidla označuje dva vzájemně spjaté momenty. Na jedné straně souhrn, ucelenost jednotlivých psychických jevů a na druhé straně odlišnost jedince od ostatních lidí, jedinečnost jeho psychických znaků.

Pohled na vlastnosti osobnosti každého jedince zahrnuje jeho schopnosti, temperament a charakter. Jak uvádí Helus (2011) termínem schopnosti poukazujeme na to, co jedinec dokáže, jaký je schopen podat výkon, jak náročný úkol zvládne. Schopnosti mají svůj vrozený dispoziční základ, nazývaný vlohy. Z hlediska vzdělávání je důležitou složkou osobnosti inteligence, která představuje schopnost se učit, adaptovat se na prostředí, zvládat nové situace, schopnost analyzovat své vlastní myšlenkové a poznávací pochody.

Při formování osobnosti působí sociální a biologické podmínky. Například biologický handicap dítěte působí na jeho chování a výkon.

Dodnes se při vysvětlení termínu temperament setkáváme s odkazem na starořeckého lékaře Hippokrata a jeho teorii čtyř temperamentových typů. K jednotlivým typům je nutné při výuce přihlížet. Cholerický žák například negativní hodnocení výkonu mocně prožívá s prudkou reakcí. Flegmatický žák, který je považován za „klid'ase“ se negativním hodnocením nenechá vyvést z míry. Pro sangvinicky laděného žáka, který se pro něco lehce nadchne, může představovat negativní hodnocení důvod, aby v úsilí učit se nepřetržoval. Melancholický žák vnímá negativní hodnocení svým citovým laděním, sklonem k pesimismu a obtížným přizpůsobováním.

2.1. Školní zralost

Školní zralost neboli připravenost pro školu je před jejím nástupem zjišťována stanoveným postupem, zahrnujícím psychologické testy. V případě, že dítě neobstojí, dostane odložený nástup do školy.

Předpokladem pro úspěšný školní začátek je biologická zralost. Biologické zrání je ovšem závislé především na věku a pak na individuálních vlastnostech každého jedince – vnějšími faktory je lze měnit jen málo, spíše za extrémních podmínek.

Každý školský systém určuje věk vstupu dětí do školy, i když v různých zemích rozdílně – mezi 5. a 8. rokem věku, většinou však v době, kdy je dítěti 6-7 let. V našich zemích je povinná školní docházka stanovena pro děti, které dovršily prvního září šestý rok věku (LANGMEIER, KREJČÍŘOVÁ 2006).

Otázka tělesné zralosti dítěte v pediatrické a psychologické praxi – Jak má vypadat dítě zralé pro školu zralé? – souvisí jen nevýznamně. Naopak důležitou se jeví kognitivní zralost. Kolem šestého roku věku dochází k podstatným změnám v poznávací činnosti dítěte. Začíná chápat realisticky, stává se méně závislé na svých okamžitých potřebách a přáních.

Připravenost pro školu představuje celý komplex zdatností:

- schopnost adaptace
- schopnost přizpůsobení
- ovládání afektů
- způsobilost vynakládat úsilí
- mít vědomí povinnosti
- myslet a logicky uvažovat
- způsobilost patřičnou dobu soustředit pozornost

Vstup do školy má pro děti přelomový význam. Musí si osvojit novou náročnou sociální roli. Její zvládnutí má vliv na jejich psychiku. Zvládnutím nového postavení – školáka získává nové možnosti. Dokáže si něco přečíst, spočítat, vyzná se v určitých věcech, může se pochlubit svými školními úspěchy, roste jeho sebevědomí.

3.1. Schopnost adaptace

Vstup do školy výrazněji přináší začlenění dítěte do lidského společenství. Významnými osobami, díky nimž se jedinec učí formovat své způsoby chování, nejsou už pouze rodiče, ale také učitelé, kteří představují významnou a mocnou autoritu, a také vrstevníci, tedy spolužáci.

Rodinná atmosféra přináší dítěti pocit pohody, štěstí, bezpečí a pomoci, usnadňuje výchovné ovlivňování a podněcuje bezděčnou i vědomou snahu dítěte po nápodobě rodičů. Dítě si musí v rodině osvojit zdravý vztah k autoritě. Bohužel právě pevné a klidné rodinné zázemí je v současné době často chybějícím článkem.

Ve vrstevnické skupině postupně dochází k diferenciaci a specifikaci sociálních rolí. Dítě získává nějaké postavení, které odpovídá určité roli a má určitý status, např. outsidera, baviče, hvězdy apod. V dětské skupině se rozvíjí schopnost soupeřit i spolupracovat.

Ve školní třídě se také vyvíjí sociální vztahy. Třída není jen polem vzdělávání, ale i společenským útvarem, ve kterém dítě uplatňuje všechny své přirozené potřeby.

Sociální klima třídy zahrnuje postupně propracovanější systém skupinových hodnot, norem, cílů i způsobů komunikace, kterými daný útvar stále výrazněji reguluje chování jedinců. Zpočátku jsou si všechny děti rovni. Od třetího ročníku se již objevuje vyhraněnější a členitější skupinová struktura a jednota hledisek, neboli „duch třídy“. Sociální klima třídy zahrnuje postupně propracovanější systém skupinových hodnot, norem, cílů i způsobů komunikace, kterými daný útvar stále výrazněji reguluje chování jedinců. Ve čtvrtém ročníku se již začínají vyskytovat i samostatněji prožívané užší přátelské vztahy. Charakteristický je i vývoj vzájemných kontaktů mezi hochy a dívkami. Do osmi let si hrají spolu, mezi osmým a desátým rokem odděleně, v desátém až dvanáctém roce se projevuje až vzájemnou nelibostí, což se po dvanáctém roce změní ve snahu upoutat na sebe pozornost.

4.1. Emoční vývoj

Zrání dětského organismu, především centrální nervové soustavy, se projevuje změnou celkové reaktivity, zvýšením emoční stability a odolnosti vůči zátěži. V tomto dětském období přetrvává v oblasti prožívání typicky dobrá nálada. Citové procesy u dětí snadno vznikají a poměrně lehce odeznívají. City se stávají obsahově bohatšími, mění se i způsob prožívání. Dítě dokáže svoje city usměrňovat, ovládat. Typickými projevy citů jsou žárlivost, strach v podobě strachu z trestu či reálného nebezpečí.

5.1. Myšlení a paměť

Vyšší úroveň operování s psychickými obsahy představuje myšlení. Vyšší znamená, že aktivně zpracovává informace, kterých se mu skrze ně dostává, odhaluje a analyzuje souvislosti. V tomto procesu se opírá o jazyk jako prostředek pojmenování, dovolující komunikovat problémové situace k řešení s druhými lidmi.

Helus (2011) uvádí jako nejčastější druhy myšlení:

- myšlení konkrétní: je vázáno na předměty, které používáme (patrná souvislost vnímání s názornou paměťovou představivostí)
- myšlení názorné: opírá se o operování s paměťovými představami
- myšlení abstraktní: opírá se o modely, schémata, přepočty
- myšlení konvergentní: rozvíjené v rámci daných postupů a předem definovaného cíle
- myšlení divergentní: otevřeno možnosti použití různých postupů
- myšlení analytické: představuje myšlení pod plnou kontrolou, je pro něj typické uvědomění si úkolu, kroky řešení a evidence výsledků
- myšlení intuitivní: otevřené náhlým nápadům – tzv. AHA zážitkům.

Paměť je schopnost mozkové tkáně fixovat, zaznamenávat minulou zkušenost, uchovávat minulé obsahy ve vědomí a jejich využití v pozdějších činnostech.

Fáze paměti:

- ukládání, vštěpování (ukládáme poznatky do paměti)
- uchovávání (uložené poznatky – dovednosti, zkušenosti uchováváme)
- vybavování (schopnost to co bylo do paměti uloženo znovu zpřítomnit)

6.1. Motivace

Důležitým předpokladem k úspěšnému procesu výuky je motivace, která představuje prostředek pomáhající jedinci k dosažení cíle – usilování. K životu na všech jeho vývojových úrovních, ve všech jeho podobách patří usilování: Usilování o potravu, rozmnožování, přežití jedince k uchování druhu, ubránění teritoria... U člověka je toto usilování rozklenuto do širokého spektra podob. Jde o velké množství cílů a způsobů jejich dosažení. Téma usilování je v psychologii pojednáno pod záhlavím motivace (HELUS 2011).

K motivaci ve vyučování patří pozitivní hodnocení žáků, povzbuzování k výkonům, pochvaly. Naopak výtky, ironie, zesměšňování, zaměření se na chybu jsou antimotivační činitelé.

Motivace prováděná pedagogem vyvolává potřebu a současně ukazuje cestu, jak ji uspokojit. Učitel je zprostředkovatel, organizátor činností a podmínek ve výuce při dosahování cílů. Při učení je velmi důležitý individuální přístup k žákovi samotnému. Je zde nutná otevřenost a blízká zkušenost. Ve výuce je kladen důraz na sociální, diferenciací, diagnostickou, prognostickou a motivační funkci, která se týká rozvíjení žakových potřeb. Ty lze rozvíjet vhodnou učebnicí, pomůckou.

Motivace představuje souhrn vnějších a vnitřních faktorů:

- vnější: vycházejí ze strany učitele, spolužáků, rodičů (žák dosahuje cíle, za který je pochválen)
- vnitřní: vycházejí přímo ze strany dítěte samotného (motivy spjaté s předmětem, činnostmi)

Při výuce je využíváno motivace vstupní a průběžné. Mezi vstupní motivace řadíme činnosti typu, kdy s žáky můžeme hovořit, vést rozhovor, vyprávět k danému tématu nebo ukazovat různé obrázky, předměty. V rámci motivace průběžné hovoříme s žáky během vyučování například o dalších případech, situacích, jiných řešeních.

Co ovlivňuje motivaci žáků:

- osobnost učitele
- vztah žáka k učivu
- zájem o předmět
- vyučovací metody
- organizační formy

Pro školní motivaci sehrávají rozhodující úlohu tři skupiny potřeb. Jde o potřeby poznávací, sociální a výkonové. Učební činnost představuje jednu z významných forem poznávací potřeby. Potřeby sociální jsou v rámci učení v sociálním kontextu. O potřebách výkonových lze hovořit, jako o kladení určitých požadavků prostřednictvím úkolových situací.

Motivování můžeme shrnout i takto:

- nejlepší motivací je radost z činnosti a úspěch
- každý úspěch motivuje, povzbuzuje, láká k dalším úspěchům.

2. Pedagogická praxe ve vztahu k problematice integrace výtvarné výchovy v předmětech

2.1. Metody a formy ve vyučování

Metody ve vyučování

Mezi metody ve vyučování, které může pedagog využít, patří metody slovní, metody názorově demonstrační, metody praktických činností žáků, hra, metody opakování, metody procvičování vědomostí, dovedností.

Pod termínem metoda si můžeme představit záměr uspořádání činností učitele a žáků ve výuce, které vedou ke stanoveným cílům. Právě prostřednictvím metod se uskutečňuje vazba cíle.

Organizační formy výuky

Ve výuce je důležitá osobnost učitele, jeho charakterové vlastnosti, připravenost na výuku. Vhodně zvolenými metodami a formami lze dosáhnout daných cílů. Vliv má i prostředí a jeho materiální vybavenost. Bude-li se žák setkávat se zápornými vlastnostmi - s kritikou, nepřátelstvím, posměchem, zahanbením, bude odsuzovat, bojovat, bude bázlivý, provinilý. Důležité je, aby se při dosahování cílů, úspěchů setkával s kladnými vlastnostmi, tolerancí, trpělivostí, povzbuzením, důvěrou, bezpečím, nestranností, spravedlností, chválou, oceněním, uznáním, přátelstvím.

Organizační formy, v nichž se realizují procesy vyučování a učení, mají dlouhou historii. Změny, k nimž při tom docházelo, byly vyvolávány změnami ve funkci školy a novými úkoly vyučování, změnami v pojetí obsahu vzdělávání i v charakteru činnosti učitele a žáků (SKALKOVÁ 2007).

Ke zkvalitňování vyučovacího procesu přispívá využití rozmanitých organizačních forem.

Do organizačních forem patří frontální vyučování, skupinové a kooperativní vyučování, organizační formy v prostředích mimo školu – exkurze, projektové vyučování.

V didaktice se hovoří o etapách vyučovací hodiny (SKALKOVÁ 2007), pedagog připravuje plán vyučovací hodiny, který je rozdělen na již zmiňované etapy.

Exkurze - představují jednu z klasických organizačních forem výuky. Jsou neodmyslitelnou součástí výuky přírodovědných i společenských vědních předmětů. Realizovány jsou mimo školní prostředí, v terénu nebo jako návštěva odborného pracoviště či muzea. Základním specifickým znakem exkurze je propojení teoretických poznatků s praxí, uplatňují se při ní metody pozorování objektů a procesů, ale může se jednat také o setkání a diskusi s odborníky z praxe přímo na jejich pracovišti nebo kombinaci předchozích aktivit. Cíl je při plánování exkurze prvořadý. Cíl musí respektovat specifika žáků (věk, předchozí poznatky a praktické zkušenosti, fyzická zdatnost).

Při plánování exkurze si musíme uvědomit, co má žákům přinést, které poznatky z výuky budou žáci využívat, které praktické dovednosti mohou žáci získat, jak exkurzi zařadíme do předmětových osnov.

Exkurze může být zařazena jako motivační – jako výchozí bod pro další výuku konkrétního tématu, průběžná – k získávání nových poznatků a dovedností, závěrečná – k upevnění získaných poznatků a získání nových praktických zkušeností, pochopení souvislostí mezi teorií a praxí.

Exkurze by měla být smysluplně zařazena do kontextu výuky předmětu, ale zároveň nesmí výrazně narušovat harmonogram ostatních školních aktivit. Zejména u vícedenních výjezdů je třeba o termínu zařazení komunikovat s ostatními pedagogy a vedením školy, aby tak nedocházelo ke zbytečným konfliktním situacím. Výhodné je s těmito aktivitami už počítat ve školním vzdělávacím programu nebo při sestavování harmonogramu mimoškolních aktivit na konkrétní školní rok.

Polodenní nebo jednodenní exkurze (návštěva botanické nebo zoologické zahrady, muzea, vědecké instituce) bývají zpravidla monotematické, vícedenní exkurze představují příležitost komplexního propojení tematických celků nebo i možnost spolupráce mezi pedagogy různých předmětů.

Exkurze by měla být nedílně propojena s výukou. Z tohoto důvodu je důležité si včas promyslet její náplň, zadat žákům přípravné úkoly, připravit pracovní listy a promyslet si, jak výsledky z exkurze zařadit do následné výuky.

Projektové vyučování - patří ve výuce mezi oblíbené metody. Projektové vyučování je prostředkem ke zpestření vyučovacího procesu a obohacuje žáka v nejrůznějších směrech. Velice záleží na zkušenosti a profesionalitě pedagoga, jaké projektové dny vybere a jakým způsobem propojí s vyučovacím procesem.

Uvědomí si své prožívání. Velmi důležitá je zpětná vazba kvůli pocitu vlastní hodnoty, ale také pro pedagogy je velmi potřebné zpětné hodnocení, zda projektové vyučování splnilo daný cíl.

V rámci této projektové výuky se žáci nesetkávají s neúspěchem. Radují se z úspěchů, zážitků.

Projektová výuka pomáhá upevňovat vztahy mezi spolužáky. Starší žáci pomáhají mladším, vedou je k plnění cílů, nechávají jim prostor k provedení některých úkolů.

Hra – je hlavní lidskou činností. Navozuje pokusné jednání, otevírá prostor pro iniciativu a tvořivost. Využití her k účelům vzdělávacím a výchovným má dlouhou historii. O zařazení her do vyučování usiloval již J. A. Komenský, pro něhož měly hry své specifické místo nejen u předškolních dětí a dětí mladšího školního věku, ale také u dětí starších (SKALKOVÁ 2007).

Hrou si dítě pomáhá z duševní tísně (ŘÍČAN 2014).

Hra slouží jako prostředek aktivizační, motivační, iniciační a přispívá k osobnostnímu a sociálnímu vývoji dítěte. Hra umožňuje rozvoj praktických dovedností, postřehu, empatie a komunikativních dovedností. Je prostředkem ke zpestření vyučovacího procesu a obohacuje žáka v nejrůznějších směrech. V současné době stoupá počet pedagogů, kteří si uvědomují důležitost hry ve vyučovacím procesu nejen z hlediska pedagogického ale i psychologického. (NELEŠOVSKÁ 2004). Pedagog může učinit práci stejně zajímavou a lákavou jako hru a hra může být naopak stejně vážná jako práce. Jen v tomto smyslu se pak stává „škola hrou“ a „hra školou života“ (LANGMEIER, KREJČÍŘOVÁ 2006).

Velice záleží na zkušenosti a profesionalitě pedagoga, jaké hry vybere a jakým způsobem propojí s vyučovacím procesem. Hry by však měly mít určitou gradaci. Je důležitá záměrnost hry, zacílení, funkčnost, výchovný záměr. Na konci každé hry by měl být dostatečný prostor, aby se děti mohly vyjádřit a sdělit, co při hře prožívaly. Naučí se tak pojmenovávat své pocity a city. Uvědomí si své prožívání. U her je velmi důležitá pro děti zpětná vazba kvůli pocitu vlastní hodnoty, ale také pro pedagogy je velmi potřebné zpětné hodnocení, zda hra splnila daný cíl.

Aspekty, které jsou pro hru charakteristické činnostní i sociální, v sobě nesou významné prvky pro netradiční a efektivní vzdělávání v současném školství. V dnešní době se již snažíme ustupovat od tradiční, a pro žáky nezáživné, frontální výuky. Nejen, že tento způsob výuky je již zastaralý a měly by se hledat nové metody a postupy ve výuce, ale žádá si

to i nová koncepce rámcových vzdělávacích programů, která klade důraz na samostatné myšlení žáků, samostatné vyhledávání informací, tvořivost, kreativitu, aktivitu, komunikaci atd. Využíváme motivace ve vyučování, mezipředmětových vztahů, projektové výuky, aplikace nových poznatků do praxe, didaktických her a dalších prostředků a postupů. Výuka má být poutavá, přitažlivá, zajímavá a motivující. K dosažení těchto cílů se využívá mnoha postupů a metod práce včetně her. Žáci i učitelé mohou poznat, jak je zábavné, když se upustí od ustrnulých pravidel a norem a místo toho je použijeme v legraci, obměníme je nebo tvořivě vymyslíme pravidla nová, na nichž se mohou podílet i žáci.

2.2. Asistent pedagoga

Asistent pedagoga je pedagogický pracovník, který zajišťuje odborné speciálně pedagogické činnosti při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Při výuce poskytuje pomoc těmto žákům i pracuje s ostatními žáky ve třídě.

Může působit v mateřské, základní, střední a vyšší odborné škole, kde jsou integrováni žáci se zdravotním postižením a vyžadují-li to jejich speciální vzdělávací potřeby. V celém systému současného školství se tato profese stává důležitým prvkem.

Vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami je založeno na týmové spolupráci. Asistent pedagoga je jako pedagogický pracovník nezbytnou součástí podpůrného týmu a v pedagogickém sboru rovnoprávným a platným členem. Nemá fungovat jen jako pomocná ruka k žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami, ale jeho pomoc ve výuce by měla směřovat i k učiteli nebo ostatním žákům. Důležité je, aby s učitelem vytvořil dobrý tým, který se podílí na vzájemném plánování, realizaci a hodnocení vzdělávacího procesu. Jeho práce má nenahraditelný význam při integraci výtvarné výchovy do ostatních předmětů, která je náročnější na realizaci oproti klasické výuce pouze jednoho předmětu.

2.3. Spolupráce pedagoga s asistentem pedagoga

Vzájemná spolupráce je základní podmínkou pro efektivní zapojení asistenta pedagoga do práce s žáky i do celkového života třídy a školy. Jeho přítomnost ve třídě primárně znamená, že pracuje s žákem se speciálními vzdělávacími potřebami. Ale jeho role se může s učitelem vyměnit. Aby se učitel mohl intenzivně věnovat žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami, asistent pedagoga se věnuje ostatním žákům ve třídě. Důležitý předpoklad pro vzájemnou spolupráci představuje, prostor pro společné přípravy (v rámci nepřímé

pedagogické činnosti) na výuku a společné konzultace o potřebách žáků. Mělo by být pravidlem, že asistent přichází do výuky připraven a ví, s jakými žáky a na čem bude v dané vyučovací hodině pracovat.

Pro výkon práce asistenta musí mít kromě odborné kvalifikace i určité osobnostní předpoklady. Práce asistenta pedagoga vyžaduje motivovaného člověka, pozitivní, vyrovnanou osobnost, k jehož základním charakteristikám patří schopnost týmové spolupráce, komunikativnost, kreativita, tvořivost, flexibilita, spolehlivost, dále trpělivost, vstřícnost, empatie a laskavost, ale také důslednost a odpovědný přístup. Asistent musí umět najít správnou míru ve vztahu k učiteli, k začleněnému dítěti, jeho spolužákům i rodičům. Nebýt příliš dominantní ani submisivní, ale musí umět vymezit hranice v těchto vztazích.

Dle mého názoru musí být asistent pedagoga, tak jako každý pedagog, psychicky odolný a nadšený pro práci s dětmi, jelikož ne vždy je tato práce jednoduchá. V jeho práci je důležité poznat, kdy žákovi pomoci a kdy jej danou činností nechat dělat sám, aby se jí naučil zvládnout. Toto není vždy pro asistenta pedagoga lehké rozhodnutí. Důležitá je také schopnost nechat se vést pedagogem a umět spolupracovat nejen s ním, ale i s ostatními pedagogy ve sboru.

2.4. Spolupráce asistenta s žákem

Hlavním aspektem pro fungující spolupráci ve vztahu asistent – žák a přínos pro výuku handicapovaného žáka je dobrá znalost žákova postižení, jaké má integrovaný žák speciální vzdělávací potřeby a jaké prostředky a metody práce má používat. To je uvedeno v konkrétním individuálním vzdělávacím plánu pro integrovaného žáka a asistent pedagoga by se s ním měl seznámit a hlavně podle něj pracovat. Často, zná asistent pedagoga konkrétního integrovaného žáka mnohem lépe, než jeho třídní učitel, zejména proto, že s ním tráví většinu času během školního vyučování. Může tak učiteli navrhnout různé postupy a metody, podle toho, co se osvědčilo při práci s konkrétním žákem. To ale souvisí i se vzděláním konkrétního asistenta pedagoga, který by měl mít představu, jaké konkrétní postupy, metody a pomůcky používat.

2.5. Hodnocení

Důležitý aspekt v oblasti učení a hodnocení představuje schopnost žáka zhodnotit svoje výkony, úspěchy i neúspěchy.

Sebehodnocení nepředstavuje činnost, kdy si žáci podle tabule nebo klíče v učebnici opraví chyby a potom si přidělí známku. Jedná se o dovednost, kterou žáky musíme naučit. Při rozvíjení dovednosti sebehodnocení učitel například zadá úkol, který je dosažitelný v daném čase, žáci mu rozumí. Zadáání musí jasně formulovat. Součástí zpracování úkolu je plán práce, který popisuje cíl a činnost k jeho dosažení. Musí být jasně formulován důkaz o učení. Učitel zaznamenává žakovu činnost a výsledky, které společně hodnotí. Naučit žáky adekvátnímu sebehodnocení je náročný úkol časově i z hlediska slovního vyjadřování. Pro někoho jednoduše sdělená informace může představovat pro někoho jiného nepochopitelný problém.

Současná společnost klade důraz na zvyšování kvality vzdělávání. Cestu k úspěchu ve vzdělávání otevírá v současné době rámcový vzdělávací program, který uvádí a stanovuje obecný rámec ve vzdělávání. Výsledky vzdělávání, základní obsah výuky, klíčové kompetence. Podrobnější náplň vzdělávání, formy, metody výuky zpracovávají pedagogové ve školním vzdělávacím programu školy.

V současné době je nezbytné, aby pedagogové vyučovali, jak tradičními technikami, metodami ve výuce, tak také průběžně pracovali s moderními metodami, technikami. V odborných literaturách jsou vyzýváni a podporováni k opakované praxi, přestože se setkají s prvotním neúspěchem.

Učitelé, kteří chtějí učit moderními způsoby, se tedy musí v oblasti metodologie neustále vzdělávat (SITNÁ 2009).

2.6. Vliv hodnocení

Hodnocení představuje důležitou složku vyučovacího procesu. Každé hodnocení má vliv na motivaci žáka k učení, zasahuje do sociálních vztahů a prožívání žáků, a proto bychom měli hodnotit s rozvahou, porozuměním a respektovat individualitu každého žáka. Jak hodnotíme žáky, tak oni pak hodnotí sami sebe a ostatní (ČÁBALOVÁ 2011). V našem školství hodnotíme dvěma způsoby:

- hodnocení známkou (klasifikace)
- slovní hodnocení žáka

Převážně je využíváno hodnocení známkou (klasifikace), slovní hodnocení se využívá u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na základě žádosti zákonného zástupce a také v alternativním školství. V současnosti mohou zákonní zástupci požádat o slovní hodnocení,

nebo jej mohou využít pedagogové k vysvětlení klasifikace. Vždy by mělo být přínosné pro žáka k pochopení, v čem chyboval nebo co se mu v daném úkolu povedlo.

2.7. Kompetence

Kompetence je schopnost vykonávat určité činnosti správně a toto je vlastně smyslem celého vzdělávání. Pojmy jako je kompetence, klíčové kompetence jsou zakotveny v Rámcových vzdělávacích programech potažmo ve Školních vzdělávacích programech a pracuje se s nimi tak, aby je žáci získávali.

Všechny vzdělávací plány obsahují tyto kompetence:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence pracovní

3. Výtvarné aspekty

V diplomové práci autorka uvádí druhy výtvarných technik, které jsou součástí práce s žáky dle metodických listů.

3.1. Techniky výtvarného umění

Kresba - zobrazení skutečnosti pomocí čar nebo bodů, základní kresbou je liniová kresba (např. tužkou, perem, křídou, rudkou nebo uhlem) vyznačující obrysy předmětu, v níž se stínu (objemu) dosahuje šrafováním, (TROJAN a MRÁZ 1990).

Modelování (plastický postup) - plastické vytváření objemů v sochařství. Sochařské pojetí modelování v sobě slučuje jak modelování, tak skulptivní postup. Při modelování žák pevně stlačuje kousky sochařské hlíny k sobě, tvaruje špachtlemi, v případě potřeby odebírá očky, využívá prstů, dlaně kousků latí...(POŠAROVÁ 2016).

Malba - je technika nanášení barev v souvislé vrstvě na podklad pomocí štětců, nebo špachtlí. Podle charakteru malby, použitých materiálů či podkladu se malba dělí na několik základních malířských technik: olej, akryl, akvarel.

Koláž - obraz vzniklý lepením různých druhů papíru, reprodukcí, útržků novin, tapet, vinět, apod. Poprvé se s koláží setkáváme v analytickém kubismu v díle G. Braqua a P. Picassa roku 1912, kde stopy skutečnosti měly navodit užší vztah k předmětnému světu. Techniku koláže rozvinuli dadaisté a surrealisté, u nichž šlo o napětí mezi nesouvisejícími předměty (TROJAN a MRÁZ 1990).

Land art – zemní umění; výtvarný proud druhé poloviny 20. století, který se distancuje od „umělé“ estetiky a tradičních způsobů tvorby, a proto realizuje své projekty přímo ve volném terénu (závěsy nad údolími, výtvarné pojednávání skal, objekty z kamení a dalších přírodních materiálů); tato díla také zobrazuje na fotografiích, kresbách, grafikách a obrazech (TROJAN a MRÁZ 1990).

Kniha „Výtvarné hrátky napříč kontinenty“, která pomůže integrovat výtvarnou výchovu do výuky, pokud budeme plánovat celoroční plán zaměřený na kontinenty, státy, umělce

cizích zemí, hrady a zámky. V diplomové práci uplatňuji nápadu s obměnou. V metodickém listu využívám techniku land-art, kde je uveden postup realizace díla.

Grafika - umělecký projev umožňující tiskové rozšíření originálu na uvážený počet stejných tisků. Postup, kterým lze rozmnožit tiskem text, kresbu, obraz nebo fotografii, grafika se rozvíjí od založení knihtisku. Zahrnuje grafiku uměleckou, volnou a užitou, a grafiku reprodukční. (TROJAN a MRÁZ 1990).

Mozaika – plošná výtvarná práce, skládaná z kamenných, keramických nebo skleněných kostiček, lepených zvláštním tmelem na stěnu nebo podlahu (TROJAN a MRÁZ 1990).

Mozaika se využívala již v antice a ve starověkém orientu. Používaly se drobné kamenné a skleněné kostičky nebo hranolky k výzdobě podlah či na plošnou výzdobu. I v dnešní době se touto technikou zabývá řada umělců a architektů. V architektuře mozaiku využívali např. Friedensreich Hundertwasser či Antonio Gaudi.

Kaširování – dotvoření povrchu objektu pomocí látky, juty, papíru, provázků, papírové kaše, sádry nebo sádrových obvazů. Látku, papír natíráme lepidlem, nebo je do lepidla, sádry, akrylu namáčíme (sádrové obvazy do vody) a následovně jimi vrstvením dotváříme povrch (siluetu) plastiky (POŠAROVÁ 2016).

3.2. Didaktika výtvarné výchovy

Slovo didaktika je řeckého původu. Didaskein znamená učit, vyučovat, jasně vykládat, poučovat (SKALKOVÁ 2007).

Vzdělávání je zaměřeno na výchovu přemýšlivého člověka, který umí používat znalosti v různých situacích občanského a profesního života. V hodinách vyučující cíleně motivují žáky k řešení problémů, vedou žáky k posuzování věrohodnosti výsledků, rozvíjejí u žáků schopnost se správně vyjadřovat, podporují u žáků důvěru v jejich schopnosti, vychovávají žáky k vytrvalosti, kritičnosti a týmové spolupráci, budují u žáků pozitivní vztah k předmětům. Žáci používají nabyté znalosti a zároveň je v nich pěstován smysl pro fair play. V rámci integrace výtvarné výchovy jsou navíc oceňováni slabší žáci, což je pro ně pozitivní motivací.

Ve výuce je velmi důležitý individuální přístup k žákovi samotnému. Je zde nutná otevřenost a blízká zkušenost. Důraz je kladen na funkci sociální, motivační, diferenciací,

diagnostickou a prognostickou. Motivační funkce se týká rozvíjení žákových potřeb, ty lze rozvíjet.

Integrace výtvarné výchovy v předmětech

Integrace je vzájemným pronikáním a spojováním obsahu předmětů vytvořených z reálných věd v nový funkční a těsnější vzdělávací obsah, přičemž tento integrovaný obsah sleduje cíle všech těchto předmětů (RAKOUŠOVÁ 2008).

Integrace výtvarné výchovy v jiných předmětech má, dle mého názoru své opodstatnění může podpořit zájem o učení. Nejenže se žáci seznámí s terminologií výtvarného umění, ale i upadá strach z obavy, že probírané učivo nezvládne.

Integrace probíhá na několika úrovních – na úrovni psychologické (u žáka), obsahové (vzdělávací oblasti základního vzdělávání) a didaktické (u učitele) (RAKOUŠOVÁ 2008).

Je třeba, aby se učitel na výuku připravil. V rámci této přípravy uvažuje nad metodami vyučování, které vybírá v závislosti na obsahu učiva. Koordinuje obsah učiva a metody práce v jednotlivých předmětech (RAKOUŠOVÁ 2008).

Důležité je zabývat se přípravou na vyučování jako celistvým procesem. V němž se nachází osobnost žáka, osobnost učitele a obsah vyučování. Především se zabývám žáky, jací jsou, kteří mají potíže v předmětech. Zamýšlím se nad každým novým školním rokem, ročníkem, který budu vyučovat a hlavně na jednotlivce, jak je ve výuce povzbudit k dosažení cílů, přestože má každý své znalosti, dovednosti, schopnosti.

V rámci realizace integrace výtvarné výchovy v předmětech je, dle mého názoru efektivní, využívat skupinovou, společnou nebo párovou práci.

3.3. Vývoj dětské kresby

Vývojová období dětského výtvarného projevu rozdělil J. Piaget do čtyř skupin. Období senzomotorické, období předoperačního myšlení, období konkrétních operací, období formálních operací.

Každé zdravé dítě projde jednotlivými vývojovými stádii dětské kresby, které J. Piaget uvádí. U každého jedince neprobíhá vývoj ve stejném věku a stejně dlouho.

Vývoj kresby a kreslířských schopností závisí na rozvoji několika funkcí. Závisí na kognitivních schopnostech, motorice a senzomotorické koordinaci, exekutivních funkcích (samostatné myšlení a jednání, plánování a organizování činností, plán zahájení a ukončení činnosti).

Nedostatečný vývoj některých funkcí může mít vliv na žákovu tvorbu. Dílo bude v něčem nápadné, může se lišit. Vlivy, které ovlivňují tvorbu na základě nedostatečného vývoje, jsou mentální postižení, hyperaktivita, zrakové postižení, pohybové postižení.

Jako mladší školní období označujeme zpravidla dobu od 6 – 7 let, kdy dítě vstupuje do školy, do 11 – 12 let, kdy začínají první známky pohlavního dospívání i s průvodními psychickými projevy (LANGMEIER, KREJČÍŘOVÁ 2013).

Diplomová práce je zaměřena na mladší školní věk. U šestiletého žáka se objevuje mohutnost objektu, což vybízí k tvorbě detailů. Pohyb figury zatím není definován, ale žák je schopen vysvětlit záměr a souvislosti u své tvorby. Postupně se mění jednotlivé prvky v jeho tvorbě u zvířat, domů, stromů a jiných objektů. S vývojem žáka jsou zaznamenány rozdíly v tvorbě. Do svých děl zpracovává transparentnost, což znamená rentgenové vidění, které se vyznačuje detaily schovanými uvnitř nějakého díla.

Žák zpočátku pracuje s velkou plochou, později se řídí i daným formátem. Do šesti let žák tvoří prvky izolovaně, později se mohou překrývat. Porovnáme-li tvorbu dítěte v předškolním věku s tvorbou žáka mladšího školního věku, tak žák upouští od fantazie a svých přání, které měl v mateřské škole a zaměřuje se na věci a informace k nim. Chce chápat svět doopravdy. Změny jsou pozorovatelné v jeho mluvě, písemných a kresebných projevech, v zájmech, aktivitách, hrách. Významně a souvisle se během celého období zlepšuje hrubá i jemná motorika (LANGMEIER, KREJČÍŘOVÁ 2013).

4. Úvod k metodickým listům

Metodické listy slouží k výuce jednotlivých předmětů /Český jazyk, Matematika, Prvouka,.../ s využitím integrace výtvarné výchovy do daného předmětu. Cílem výuky dle metodických listů je s pomocí výtvarných technik vyučovat daný předmět. Žák získá znalosti například z Prvouky a zároveň z výtvarné výchovy. Dochází zde k obohacení o prožitky ve výuce nejen na malotřídních školách. Paní učitelky mohou vytvořit několik metodických listů s různým zaměřením.

Při tvorbě se zamýšlíme, zda metodické listy:

- vytvoříme pouze pro jednotlivé ročníky /1. - 5.ročník/
- vytvoříme pro smíšené ročníky /často se setkáváme v malotřídních školách/
- zpracujeme jako projektové vyučování
- připravíme jako motivaci pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami
- zpracujeme do jednotlivých předmětů /Český jazyk, Matematika, Prvouka,.../
- vytvoříme jako prostředek pomůcky do výuky
- zpracujeme na jednotlivé měsíce /září – červen/
- využijeme se záměrem na osobnosti v umění
- využijeme s motivací známých míst v České republice

Každý metodický list je zpracovaný pro určitý předmět s použitím určité výtvarné techniky. Je zde podrobně popsáno, pro jaký předmět je určen, s využitím jaké techniky výtvarného umění. Učitel vede výuku dle pokynů v listu, které obsahují informace o přípravě na dané vyučování, pomůcky, cíl dané práce a popřípadě fotodokumentaci z již realizovaných hodin.

Důležitým aspektem ve výuce je snaha o dosažení alespoň minimálních cílů, vyvolat u žáka chuť k učení, zbavit ho myšlenek s pochybnostmi o svých kvalitách. Každý učitel může různými metodami, formami, technikami obohatit svou výuku. V dnešní době se nabízí řada možností, jak zpříjemnit výuku u žáků. V rámci integrace výtvarné výchovy do předmětů jsou žáci vedeni nenásilnou formou k poznávání krás světa v okolí, aktivně zapojení do činností.

Dochází také k určitému prožitku, učí se sebehodnocení. U mnoha činností převládá hra, která je velmi důležitá pro rozvoj osobnosti žáka.

Návrh struktury metodického listu 1.

Téma/Námět: Není čára jako čára, aneb kam mě čára dovede?

Cílem práce dle tohoto metodického listu je seznámení žáků se základními barvami, které malíři využívají pro svou tvorbu. Žáci si vyslechnou také informace, jaké barvy vznikají mícháním.

Paní učitelka vysvětlí postup při práci s jednotlivými pomůckami a zároveň seznámí žáky s nepravidelnou linií. Aby žáci pochopili správně termín nepravidelná linie, ukáže ještě srovnání s pravidelnou linií. Dílčí cíl představuje pochopení, díky vlastní tvorbě písmen, významu termínu nepravidelná linie a zároveň si žáci zopakují jednotlivá písmena.

Žáci různé předměty vnímají pouze z celkového pohledu. Při realizaci tohoto úkolu získají detailní pohled na to, jakou předměty zanechávají stopu. Například vidlička za sebou zanechává tři rovnoběžné čáry.

Vzdělávací oblast:

- ❖ Umění a kultura
- ❖ Jazyk a jazyková komunikace

Vzdělávací předmět:

- ❖ Výtvarná výchova
- ❖ Český jazyk

Edukační cíl:

výchovný

- ❖ rozpoznání základních barev a jejich míchání
- ❖ rozlišení barev studených, teplých /světlých, tmavých/

vzdělávací

- ❖ nácvik psaní hlásek M, m, P, p, S, s, L, l, A, a, E, e, I, i, O, o, U, u

Klíčové kompetence žáka:**Kompetence k učení:**

– Žák využívá informace, hodnotí zdařilost stopy, šířku pomůcky, vybírá barvu pro svou tvorbu.

Kompetence k řešení problémů:

– Žák se zamýšlí nad jednotlivými stopami daných pomůcek, pro další tvorbu volí pomůcku jemu vyhovující, která dělá pro něj nejlepší stopu.

Kompetence sociální a personální:

– Žák komunikuje se spolužákem nad svým dílem, půjčuje si se spolužákem pomůcky /špejli, redispero.../.

Výtvarný problém:

- ❖ barvy - vyjmenování základních barev, kombinování barev při míchání
- ❖ linie nepravidelná - vznikající nahodilým psaním, zjišťování šíře stop u předmětů, které nepoužívají při běžném psaní

Technika:

- ❖ kresba /široká stopa, úzká stopa, kresba štětcem/

Pomůcky:

- ❖ fixy, redispero, vlasové štětce různé šířky
- ❖ špejle, nit, hřebík, plastová vidlička - pomůcky, které nejsou běžné pro psaní
- ❖ igelit, temperové barvy, vodové barvy, tuš, kelímek, hadřík, paleta na míchání barev
- ❖ velký formát papíru /využití velké plochy/
- ❖ čtvrtka formát A2, A3

Doporučený ročník:

- ❖ 1. ročník

Časová dotace:

- ❖ 4. vyučovací hodiny

Motivace:

Žáci jsou v úvodu vyučování seznámeni, jak bude probíhat procvičení hlásek, které již znají. Paní učitelka vyzve žáky, aby se přišli podívat k velkému stolu na několik pomůcek, s kterými budou procvičovat psaní hlásek. Ve výuce nechají penály a sešity ve svých taškách. V rámci motivace žáci mohou zhlédnout několik fotografií s umělci v České republice a cizích zemích. Paní učitelka vede žáky k myšlenkám o tom, jak jednotliví umělci mají vytrénované své ruce, prsty pro tvorbu.

Postup:

- ❖ Žáci společně s paní učitelkou připraví stolečky pro práci ve skupinách. /o přestávce/
- ❖ Paní učitelka rozdělí žáky do skupin.
- ❖ Paní učitelka určí místa u spolužáků pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.
- ❖ Žáci si připraví svou pracovní plochu a pomůcky na pokyn paní učitelky.
- ❖ Dají si igelit na místo, kde budou tvořit.
- ❖ Vezmou si čtvrtku.
- ❖ 1. vyučovací hodina – práce s vodovými barvami a štětci různých šířek,
- ❖ 2. vyučovací hodina – práce s fixem, tuší a redisperem,
- ❖ 3. vyučovací hodina – práce s temperovými barvami, hřebíkem, nití, vidličkou, špejlí,
- ❖ 4. vyučovací hodina – práce s pomůckou, dle výběru žáka.
- ❖ Žáci zkusí různými pomůckami tvořit tvary k uvolnění ruky, hlásky, slabiky.
- ❖ Žáci pozorují jednotlivé stopy, které pomůcky při tvorbě zanechávají.
- ❖ Paní učitelka vyzkouší také diktát hlásek /žák si vybere jemu nejpříjemnější pomůcku k tvorbě/.
- ❖ Některé práce si žáci odnáší domů, jiné práce zůstávají ve škole jako pomůcka při opakování učiva - hlásek.
- ❖ Po ukončení svého díla si každý žák uklidí pomůcky a své místo, kde pracoval.

Hodnocení:

- ❖ **paní učitelka:**
- seznámila a vysvětlila postup ve vyučovací hodině

- vhodně zvolila rozmístění žáků se speciálně vzdělávacími potřebami
- seznámila s plánem výuky kolegyni asistentku pedagoga

❖ **žáci:**

- plnili zadání na pokyn paní učitelky
- dbali pokynů jak s pomůckami zacházet
- dbali na pořádek své plochy a pořádek kolem sebe

Reflexe:

Integrace výtvarné výchovy prostřednictvím techniky kresby se osvědčila jako vhodná metoda do výuky Českého jazyka v prvním ročníku. V několika vyučovacích hodinách paní učitelka zaujala žáky různými pomůckami. Procvičovala grafomotoriku, hlásky, správné držení pomůcek potřebných pro tvorbu. Žáci objevovali pestrost barev, nepravidelnou linii. Porovnávali rozdíly stop, které vznikaly při použití různých pomůcek. Hovořili nad obtížností, zda se jim lépe drží tužka a pero z penálu, nebo špejle, nit, hřebík.

V úvodu každé vyučovací hodiny paní učitelka seznámila žáky, jak bude probíhat procvičení hlásek, které již znají. Žáci byli vyzváni, aby se přišli podívat k učitelskému stolu a paní učitelka jim ukázala několik pomůcek, s kterými budou procvičovat psaní hlásek. Zaujalo je, že ve výuce mohou nechat penály a sešity ve svých taškách. K motivační části patřilo i několik fotografií s umělci v České republice a cizích zemí. /Jiří Trnka – český malíř, např. Ilustrátor knihy Broučci – Jan Karafiát, Josef Lada, Helena Zmatlíková/.

S velkým zájmem vyslechli informace, že by měli umět nejen kreslit, ale i psát. Nechali se vést myšlenkou o tom, jak mají umělci vytrénované prsty, ruce pro práci svých děl.

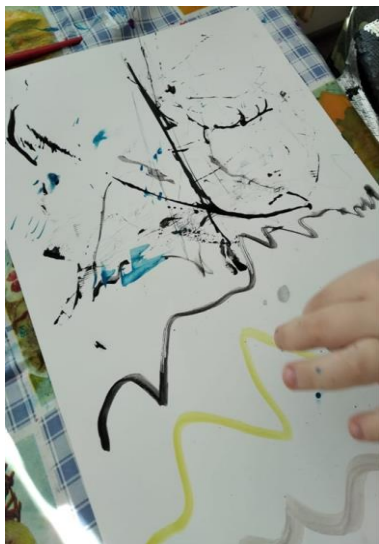
Žáci pracovali klidně, s mírným hlukem celou vyučovací hodinu. Hluk byl součástí výuky, protože se vyjadřovali nad svými zkušenostmi a poznatky. Paní učitelka využila ve výuce zvoneček, kterým dosahovala cíle, aby se žáci ztišili. Zvoneček dával signál žákům, že uslyší nový pokyn potřebný pro další tvorbu.

Jelikož paní učitelka měla v plánu ve výuce vyzkoušet psaní hlásek s velkým množstvím pomůcek, zvoneček se stal vhodně zvoleným prostředkem. Žáci se vyjádřili velmi kladně k práci s různými pomůckami. Tato metoda výuky nebyla náročná na přípravu, ale bylo nutné vše připravit, poté pečlivě uklidit místo a pomůcky. Společný úklid nečinil žákům problém, těšili se na to, že hezky uklizené, čisté pomůcky na ně budou čekat ještě další dny. Na konci každé výuky žáci hodnotili nejen zdařilost práce, ale především jak se jim s kterou

pomůckou pracovalo. Žák s vývojovou dysfázií žádal o výměnu pomůcky vidlička. S touto pomůckou se mu nedařila stopa. Později se k němu přidalo ještě několik spolužáků. Velký úspěch měla nit. Paní učitelka s pomocí kolegyně asistentky pedagoga včas zaznamenala úspěch či neúspěch s danou pomůckou. V případě potřeby pomůcku žákovi vyměnily, a tím předešly neúspěchu z tvorby.

Metodické poznámky:

- rozvrhnout aktivity ve výuce /postupně podle schopností a dovedností žáků plánovat další výuky/
- co chce s žáky stihnout
- jaké pomůcky použít v daných hodinách
- mít naplánované postupy
- spolupráce s kolegyní asistentkou pedagoga žádoucí
- zajistit u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami vyšší dohled na bezpečnost
- vyčlenit místa na práci

Obrázek 1: Stopy pomůcek, které se běžně nevyužívají při psaní (archiv autora)

Obrázek 2: Hlášky psané štětcem, redisperem (archiv autora)

Obrázek 3: Hláška psaná špejlí (archiv autora)

Návrh struktury metodického listu 2.

Téma/Námět: Abeceda není věda

Úkolem tohoto metodického listu je procvičování hlásek, slabik a slov pomocí modelování tvarů písmen z modelovací hmoty různých barev. Při této činnosti děti procvičí znalost jednotlivých písmen, slabik a slov. Zároveň si osvojí prostorovou tvorbu, poznají materiál a jeho strukturu, vlastnosti hmoty, konzistenci. Zaměří se na prostor jako takový. Naučí se odhadovat velikost místa potřebnou pro tvorbu jejich díla a procvičí jemnou motoriku ruky. Žáci si upevní díky modelování tvary písmen jiným způsobem, než když je píšou tužkou. Vyzkouší si, že stejný tvar písmene se dá vytvořit různými způsoby.

Vzdělávací oblast:

- ❖ Umění a kultura

- ❖ Jazyk a jazyková komunikace

Vzdělávací předmět:

- ❖ Výtvarná výchova

- ❖ Český jazyk

Edukační cíl:

výchovný

- ❖ rozvíjet smysl pro prostor
- ❖ rozvíjet smysl pro tvorbu různých tvarů
- ❖ získání dovednosti modelovat tvar písmena, zjištění počtu linií potřebných pro daná písmena

- ❖ schopnost komponovat barevně části díla

vzdělávací

/ písmena M, P, S, L, A, E, I, O, U /

- ❖ procvičení hlásek
- ❖ modelování hlásek podle diktátu
- ❖ skládání slabik

Klíčové kompetence žáka:

Kompetence k učení:

- Žák na základě získaných informací tvoří písmena, slabiky, řeší velikost, prostor pro vytvořená písmena.
- Žák zjištěné poznatky o vlastnostech hmoty uplatňuje při činnosti modelování /konzistence hmoty – měkkost umožňuje žákovi tvarovat písmena/.

Kompetence komunikativní:

- Žák žádá spolužáka nebo učitele v případě potřeby o doplnění hmoty k modelování. Žádá o poskytnutí určité barvy.

Kompetence občanská:

- Žák žádá spolužáka o vypůjčení pomůcek, materiálu vhodným způsobem.
- Žák pomáhá spolužákovi, paní učitelce s úklidem pomůcek, zbylého materiálu.

Kompetence pracovní:

- Žák udržuje pořádek na pracovním místě.
- Žák dodržuje zásady bezpečnosti při práci a dbá na ochranu zdraví /po třídě nechodí volně s pomůckami – příborový nůž, špachtle využívá pouze pro tvorbu/.

Výtvarný problém:

- ❖ Prostorová tvorba
- ❖ Materiál a jeho vlastnosti /struktura/

Technika:

- ❖ Modelování

Pomůcky:

- ❖ Modelovací hmota ze slané těsta
- ❖ Modelovací hmota ze slané těsta barevná
- ❖ Igelit, deska pro odkládání svého díla
- ❖ Drobné pomůcky k dotváření /kuchyňský příborový nůž, špachtle, špejle/

Doporučený ročník:

- ❖ 1. ročník

Časová dotace:

- ❖ 2. vyučovací hodiny

Motivace:

Žáci jsou motivováni vyprávěním o zajímavostech České republiky, o naší historii, o písemnictví v dávných dobách. Součástí motivace je zhlédnutí filmu „Cesta do pravěku“.

Postup:

- ❖ Na pokyn paní učitelky žáci připraví prostor pro tvorbu.
- ❖ Žáci dají na lavice igelit.
- ❖ Na vyzvání paní učitelky každý žák umístí na svém místě desku pro modelování.
- ❖ Paní učitelka ukáže dětem modelovací hmotu, kterou doma vytvořila.

- ❖ Seznámí žáky s vlastnostmi hmoty /z jakého materiálu je vyrobena/.
- ❖ Seznámí žáky s technikou modelování, předvede, jak s hmotou pracovat, sdělí požadavky na tvorbu – modelování písmenek /hlásek/.
- ❖ Žáci, kteří nemají ještě ukotvena písmena a hlásky mohou nahlížet na obrazové tabule, kde si připomínají tvary písmen.
- ❖ Rychlejší žáci tvoří slabiky.
- ❖ Po ukončení tvorby žáci odkládají písmena na smluvené místo /vhodné využití akumulčních kamen – rychlejší schnutí – hmota se nepeče/.
- ❖ Na konci výuky žáci hovoří o tom, jak se jim pracovalo, co si myslí, že se jim povedlo.
- ❖ Výuka je ukončena úklidem pomůcek a místa, kde žák pracoval.
- ❖ Písmena zůstávají schnout na bezpečném místě. Vymodelovaná písmena schnou do druhého dne.

Hodnocení:

❖ **paní učitelka:**

- zkontrolovala, zda žáci rozumí zadání
- během tvorby vyprávěla žákům další informace propojené s výtvarnou výchovou

❖ **žáci:**

- pracovali dle pokynů učitelky
- odpovídali na dotazy paní učitelce, které se týkaly zajímavostí
- získávali od paní učitelky informace, které je zajímaly

Reflexe:

Žáci v této vyučovací hodině byli motivováni zajímavostmi České republiky. Na interaktivní tabuli jim paní učitelka ukázala obrázky několika našich hradů a zámků. Zaměřila pozornost na hrad Karlštejn, který je postaven nedaleko Berouna. Vyprávěla krátce o historii hradu, vládě Karla IV. Žáci se zapojili do rozhovoru o tom, zda nějaký hrad s rodiči někdy navštívili. Paní učitelka se také zmínila o jeskyni, která se nachází v blízkosti hradu Karlštejn.

Informace o jeskyni byla záměrná. Chtěla se s žáky vrátit zpět do pradávných let, kdy se psalo v jeskyních určitými znaky.

Součástí výuky bylo zhlédnutí krátké ukázky z filmu „Cesta do pravěku“. Cílem vyprávění a sledování filmové ukázky bylo přiblížit dětem, jak se dříve pracovalo – především rukama. Pojdme děti pracovat: „Vyzvala paní učitelka žáky“. Společně si zopakovali básničky k jednotlivým hláskám s uvolňovacími cviky rukou, které již děti znali z vystoupení pro rodiče.

Žáci pracovali s nasazením a úsilím. Velmi je zaujaly zajímavosti, jak se dříve žilo. Měli radost z hmoty, kterou při práci využili. Zkoumali, co to je za modelínu, protože takovou doma nemají. Příjemné jim také bylo, že si mohli každý vybrat svojí oblíbenou barvu.

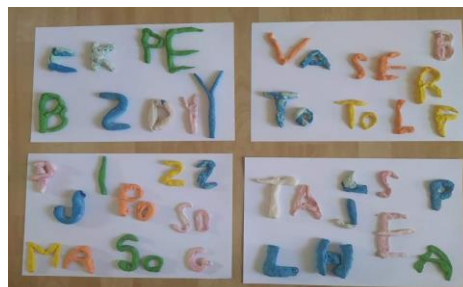
Žáci tvořili písmena, slabiky, slova. Někteří se soustředili na barevné sledění. Stalo se, že někteří už neměli potřebnou barvu a potřebovali hlásku nebo slabiku dokončit. Spolupráce byla velmi dobrá. V poklidné atmosféře si žáci vyměnili potřebné informace o tom, k čemu potřebují právě ten kousek hmoty, který má na stole jeho spolužák. Na základě domluvených pravidel s paní učitelkou žáci chodili po třídě a sledovali práci svých kamarádů. Na konci výuky každý prezentoval svou práci. Písmena si paní učitelka nechala ve škole pro další využití.

Metodické poznámky:

- ❖ Předem připravit modelovací hmotu.
- ❖ Rozmyslet, jako množství hmoty bude potřeba.
- ❖ Připravit dostatek barev, aby měli žáci na výběr.
- ❖ Vyhranit prostor pro hotová díla

Obrázek 4: Příprava na tvorbu hlásek (archiv autora)

Obrázek 5: Hlásky modelované z těsta (archiv autora)

Návrh struktury metodického listu 3.

Téma/Námět: Pohádka mám nejraději

Děti si nejprve poslechnou ukázkou z pohádky. Poslechem si formují představu pohádkových hrdinů – draka, princezny. Kresbou děje, pohádkových postav si rozvíjí představivost, tvořivost. Snaží se vyjádřit děj, pomocí barev přiblížit náladu textu. Kresbou vyjádřený děj pomáhá žákům k lepšímu soustředění na četbu, kdy text vnímají jednak čtením jednotlivých písmen, slabik a slov, ale také pomocí představy, co daný obrázek znázorňuje. Cílem tohoto úkolu je procvičování čtení s pomocí vyjádření čteného textu kresbou.

Vzdělávací oblast:

- ❖ Umění a kultura
- ❖ Jazyk a jazyková komunikace

Vzdělávací předmět:

- ❖ Výtvarná výchova
- ❖ Český jazyk – Čtení

Edukační cíl:

výchovný

- ❖ vyjádřit děj
- ❖ barvou vyjádřit náladu /radost, smutek .../

vzdělávací

- ❖ hláska, slabika, slovo
- ❖ komunikace – odpovědi na dané otázky

Klíčové kompetence žáka:

Kompetence k učení:

- Žák využívá získaných poznatků.

/odstíny míchaných barev využívá potřebné ke své tvorbě pohádkové postavy/

Kompetence k řešení problémů:

- Žák řeší jak barvy ředit.

- Žák se zamýšlí nad kombinacemi barev – barevnost díla.

Kompetence komunikativní:

- Žák komunikuje se spolužákem nad množstvím míchaných barev.

- Žák hodnotí se spolužákem stupeň odstínu barvy.

- Žák respektuje názor druhých.

Kompetence sociální a personální:

- Žák přijímá názor spolužáka v rámci míchání barev.

- Žák se spolužákem v lavici domlouvá na společných pravidlech o prostoru, které si společně určili.

Kompetence občanská:

- Žák cítí sounáležitost s třídním kolektivem, neboť vzájemně komunikují.

- Žák je veden ke slušnému chování bez hrubostí a násilí.

- Žák pomáhá druhým.

- Žák vhodným způsobem hodnotí dílo druhých.

Výtvarný problém:

❖ plocha, barva /valerová barva – přidání bílé barvy/

Technika:

❖ malba

Pomůcky:

- ❖ štětce štětinové, temperové barvy, běloba
- ❖ paleta, mističky na míchání barev
- ❖ igelit, kelímek, hadr

Doporučený ročník:

- ❖ 1. ročník

Časová dotace:

- ❖ 1. vyučovací hodina

Motivace:

V úvodu vyučovací hodiny paní učitelka pustí krátkou ukázkou z pohádky „Kaňka do pohádky“. (malíř Josef Lada) Součástí motivace jsou ukázky – obrázkové karty různých pohádkových hrdinů a ilustrátorů. Žáci mají prostor ke sdělení svých poznatků o pohádkách, které získali. Žáci obohatí a upevní své znalosti o nové informace od paní učitelky, která připomíná znaky pohádek a jejich náležitosti. Na závěr jsou žáci vyzváni: „Pojďme se stát ilustrátorem“ – tím, kdo obohacuje pohádky krásnými kresbami, malbami.

Postup:

- ❖ Každý žák si připraví na lavici igelit, kelímek, štětce, hadřík, mističky na temperové barvy a jejich míchání.
- ❖ Žák vybírá barvy a počet mističek, dle svého.
/ předpokládá se mistička = barva /
- ❖ Žáci si vybírají barvy do mističek a poté obdrží samostatně malou tubu bílé barvy.
- ❖ Paní učitelka seznámí žáky s technikou malba, valerový odstín / jeho dosažení /
/ využije krátkou prezentaci o malířích a jejich dílech /
- ❖ Žáci zhlédnou několik obrazů českých a světových umělců.
- ❖ Paní učitelka poukazuje na barevnost a sytost barev, odstíny barev.

- ❖ Žáci se seznamují především s obrazy Josefa Lada.
- ❖ Paní učitelka hovoří o daném tématu - pohádky a jejich hrdinové.
- ❖ Paní učitelka vyzve žáky nejen k práci vyzkoušet si míchání barev, ale i k tvorbě pohádkového hrdiny.
- ❖ Na konci vyučování žáci vytvoří výstavku určenou k reflexi díla.
- ❖ Každý žák si uklidí pomůcky a místo, kde pracoval.

Hodnocení:

- ❖ **paní učitelka:**
  - zajišťovala dostupnost barev na samoobslužném stolku

- ❖ **žáci:**
  - pracovali samostatně
  - sami míchali barvy – přimíchávali bělobu
  - zjišťovali u barev jejich vlastnosti okem viditelné
  - zažívali radost z toho, jak se barvy mění

Reflexe:

V úvodu vyučovací hodiny paní učitelka pustila krátkou ukázkou z pohádky „Kaňka do pohádky“. (malíř Josef Lada) Součástí motivace byly i ukázky – obrázkové karty různých pohádkových hrdinů. Žáci měli prostor k sdělení svých poznatků o pohádkách, které získali prostřednictvím svých knih, jež doma čtou se svými sourozenci, rodiči, prarodiči. Povíдали si s paní učitelkou také o kreslených, hraných pohádkách. Občas zazněla informace, že se setkali s pohádkou v kině, divadle. Žáci upevnili své znalosti a obohatili je o nové informace od paní učitelky, která připomněla znaky pohádek a jejich náležitosti.

Ve výuce panoval klid. Každý žák se soustředil na své dílo. Paní učitelka sledovala úsměvy žáků nad dílem pohádkové postavy. Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami své spolužáky nerušili. Poznatkem a nemilým překvapením pro paní učitelku byla informace o tom, že některé děti barvičky doma nemají nebo je nesmí použít, pouze na zahradě. V této třídě žáci dostali možnosti výběru, kdo chce pracovat na zemi s velkou plochou, kdo chce pracovat v lavici s formátem A2, A3. Na výběr měli také různé šíře štětců, aby vyzkoušeli možnosti, které se jim nabízely. Na konci výuky byl vymezen prostor k vyjádření o svém díle. Proběhlo hodnocení mezi spolužáky. V této výuce bylo také záměrem učit u žáků toleranci k vyjádření názoru o díle druhého. Díla žáků byla vystavena nějakou dobu ve třídě. Později

práce s tematikou pohádkový hrdina paní učitelka uschovala, pro další využití ve vyučovacích hodinách.

Metodické poznámky:

- ❖ o přestávce připravit dostatek pomůcek
- ❖ rozmyslet rozmístění žáků do skupin, či dvojic – vhodné v rámci úspory času
- ❖ motivační část připravit, dle potřeb žáků
- ❖ v případě žáků se speciálními potřebami učení rozmyslet délku motivační části

Obrázek 6: Pohádkový čert (archiv autora)

Obrázek 7: Pohádkový strom (archiv autora)

Návrh struktury metodického listu 4.

Téma/Námět: Můj dům, mé sídlo

Cílem tohoto úkolu je výuka prvouky/přírodovědy realizovaná v přírodě, kdy si žáci zopakují znalosti rostlin, stromů a zvířat. Prohloubí si dovednosti v poznávání jednotlivých částí rostlin, jejich plodů. Například najdou šišku borovice pod borovicí. Prostředkem k tomuto učení je konstruování stavby. Děti budou tvořit z přírodnin obydlí pro zvířata. Při tvoření poznají žáci prostorovou tvorbu, získají správný odhad velikosti místa pro tvorbu jejich díla. Seznámí se s přírodními materiály, které využijí ke stavbě – hlína, mech, větvičky. Osvojí si strukturu materiálů – hlína se dá využít jako modelovací hmota.

Vzdělávací oblast:

- ❖ Umění a kultura
- ❖ Člověk a jeho svět

Vzdělávací předmět:

- ❖ Výtvarná výchova
- ❖ Prvouka /Přírodověda

Edukační cíl:

výchovný

- ❖ rozpoznávat a pojmenovávat prvky
- ❖ rozvíjet smysl pro prostor

vzdělávací

- ❖ zvířata žijící v lese /stromy v našich lesích/

Klíčové kompetence žáka:

Kompetence k učení:

- Žák využívá, co nejvíce smyslů, zejména zraku, hmatu.
- Žák pracuje s přírodninami.
- Žák uvažuje o prostoru, využití nasbíraných přírodnin.

Kompetence k řešení problémů:

- Žák třídí, rozlišuje přírodniny hodící se pro tvorbu jeho díla.
- Žák na základě svého úsudku navrhuje řešení.
- Žák se nenechá odradit neúspěchem, zkouší různé přírodniny pro svou tvorbu.

Kompetence komunikativní:

- Žák hovoří o poznacích se svými spolužáky, o vlastnostech přírodnin.
- Žák naslouchá názorům spolužáků, respektuje názory ostatních, v případě, že vymění druh přírodniny, která v tvorbě nevyhovuje.

Kompetence sociální a personální:

- Žák se podílí na stanovení pravidel, kde dílo vytvoří, jak velké.
- Žák v případě potřeby dokáže požádat o pomoc a sám nabídne pomoc.

Kompetence občanská:

- Žák se slušně chová bez hrubostí a násilí. V případě nesouhlasu použití jiné přírodniny volí formu domluvy.
- Žák, co nejlépe plní své povinnosti. Dbá pokynů paní učitelky, paní asistentky pedagoga.

Kompetence pracovní:

- Žák dodržuje pravidla týkající se chování v lese. Pracuje s vhodnými přírodninami.

Výtvarný problém:

- ❖ prostorová tvorba

Technika:

- ❖ konstruování - stavby

Pomůcky:

- ❖ **různé přírodní materiály, které příroda nabízí**
/ klacíky různých velikostí, druhy listů, plodin stromů, zajímavé tvary přírodnin /

Doporučený ročník:

- ❖ 1. - 5. ročník / suplovaná hodina /

Časová dotace:

- ❖ 3. vyučovací hodiny / včetně přesunu do lesa tam i zpět /

Motivace:

Žáky motivuje informace: „Učíme se venku v přírodě“

Postup:

- ❖ U žáků je nutné zkontrolovat vhodné oblečení do přírody /o kterém byli informováni den předem prostřednictvím zápisníčku - informace pro rodiče/.
- ❖ Paní učitelka připraví batoh s lékárníčkou, školní telefon.
- ❖ Paní učitelka seznámí kolegyni asistentku pedagoga s průběhem výuky, činnostmi a cílem výuky v prostředí mimo školu.
- ❖ Paní učitelka předem naplánuje a zajistí bezpečný prostor v přírodě, kde žáci budou tvořit.
- ❖ Po motivační části ve škole je zajištěn bezpečný přesun do přírody.
- ❖ Cestou paní učitelky dbají nejen na bezpečnost žáků, ale i hovoří s žáky o zajímavostech kolem nich, opakují učivo z prvouky, přírodovědy formou rozhovoru.
- ❖ V lese paní učitelky připomněly žákům pravidla pro sběr přírodnin a darů, co les nabízí.

- ❖ Paní učitelky vymezí prostor pro tvorbu.
- ❖ Poté žáci plní zadaný úkol. Postav dům - „Můj dům, mé sídlo“.
- ❖ V daném čase je nutné díla stihnout, aby došlo k hodnocení jednotlivých prací.
- ❖ Paní učitelky zajistí bezpečný přesun zpět do budovy školy.

Hodnocení:

❖ **paní učitelka:**

- po domluvě s paní ředitelkou vyměnila některé předměty výuky tak, aby mohla být realizována s dostatečným časem výuka prvouky v lese
- zajistila vhodné místo pro tvorbu
- zopakovala pravidla chování a bezpečnost
- sdělila žákům pravidla za jakých podmínek a s jakým materiálem mohou tvořit

❖ **žáci:**

- žáci uvítali výuku mimo školní prostředí
- těšili se na pobyt venku, v lese
- z motivační úvodní části znali informace k realizaci tvorby venku
- během přesunu již plánovali svou realizaci děl

Reflexe:

Žáky motivovala informace, která jim byla sdělena na začátku týdne. Informace pro žáky zněla velmi stručně. V pátek bude výuka v lese v blízkosti naší školy. Oblečte si vhodné oděvy. Cestou směrem k lesu byl úkol pozorovat okolí, všimnout si zajímavostí. Paní učitelky s žáky hovořily o tom, kde jaké zvíře a ptáci bydlí. Všichni se zamýšleli nad materiály, ze kterých ptactvo, zvěř svá obydlí staví a jak. Les byl využit i k procházce. Všichni společně zhlédli stavení v lese. Myslivna s areálem stála v blízkosti lesa a malého rybníčku. Nepřehlédli ani dva posedy, krmelce. Jakmile paní učitelky zopakovaly učivo, připomněli si všichni společně také nedávný výlet do skanzenu lidové architektury v Přerově nad Labem. Tam žáci poznali, jak lidé žili dříve. Měli možnost zhlédnout jednotlivá stavení, místnosti. Úkol nebyl složitý, zadání pochopili všichni.

Všichni se velmi ukázněným způsobem přesunuli na domluvené místo. Rozdělení do skupin proběhlo klidnou domluvou. Učíme žáky spolupráce s mladšími spolužáky. Přestože ve třídě máme tři žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, nedošlo

k zásadnímu problému, který by omezil spolužákům tvorbu jejich díla. Ba naopak žáci vytvořili mezi sebou skupiny bez přičinění paní učitelky. Žáci se chodili dotazovat na běžné informace, typu – Kde mohou své dílo vytvořit? Kolik si mohou vzít přírodnin? Jak velké sídlo má být? Paní učitelky dohlížely na bezpečnost žáků. Žáci, kteří dokončili dílo dříve, než ostatní s potěšením obcházel spolužáky a pomáhali nosit přírodniny, dotvářet po domluvě jejich díla. V daném, domluveném čase byla díla dokončena. Probíhalo fotografování děl, skupinek. Díla žáků byla zhlédnuta na konci výuky. Když paní učitelky obcházely s žáky jednotlivé stavby, každý se dozvěděl informace o daném díle.

Soutěž mezi spolužáky vyhlášena nebyla, přesto každý mohl vyjádřit svůj názor na nejlepší dílo, i doporučení k jakému účelu by stavení využil.

Metodické poznámky:

- ❖ prověřit dopředu místo, kde by mělo dojít k realizaci tvorby
- ❖ informovat ředitele školy o realizaci výuky mimo školu
- ❖ zajistit souhlas ředitele školy
- ❖ nutné zajistit, aby nešlo o místo, kam chodí lidé se psy, místní skupiny
- ❖ na daném místě zajistit bezpečnost
- ❖ zjistit i informace o místě v lese od příslušného MS /myslivecký spolek /
- ❖ seznámila s plánem výuky nejen žáky, ale-i kolegyni asistentku pedagoga
- ❖ nutné zopakovat pravidla bezpečnosti a chování při výuce v přírodě
- ❖ nutné zopakovat pravidla silničního provozu při přesunu do přírody
- ❖ nezapomenout batoh první pomoci, telefon

Obrázek 8: Spolupráce u stavby díla (archiv autora)

Obrázek 9: Stavění pro krále (archiv autora)

Návrh struktury metodického listu 5.

Téma/Námět: Práce dříve a dnes

Cílem práce dle metodického listu je procvičení a získání nových znalostí z Prvouky o osivech, polních plodinách a o práci na polích a v sadech pomocí vytvoření koláže z obilovin a sena. Žáci se naučí co je koláž, jak vzniká. Poznají možnost využití různých přírodních materiálů při výrobě výtvarného díla.

Vzdělávací oblast:

- ❖ Výtvarná výchova
- ❖ Člověk a jeho svět

Vzdělávací předmět:

- ❖ Výtvarná výchova
- ❖ Prvouka

Edukační cíl:

výchovný

- ❖ komponovat materiál
- ❖ dotvářet tematicky danou práci

vzdělávací

- ❖ získání informací o práci na polích, v sadu a zahradě /využití techniky, nářadí/
- ❖ poznání druhů osiva, vysévaného na jaře a na podzim /ječmen, pšenice, žito, řepka, slunečnice/

Klíčové kompetence žáka:

Kompetence k učení:

- Žák je veden k sebedůvěře, vyjádří své myšlenky o poznatcích o obilninách, které budou využívány pro dílo.
- Žák třídí obilniny, materiál pro tvorbu na základě získaných poznatků.

Kompetence k řešení problémů:

- Žák řeší rozvržení práce kde natřít plochu, jaké osivo využít.
- Žák tvoří dílo, komponuje různé druhy obilnin do společného díla.
- Žák řeší prostor, velikost jednotlivých částí u tvorby díla.

Kompetence komunikativní:

- Žák hovoří o poznacích, souvislostech a zkušenostech při tvorbě díla z obilnin.
- Žák má prostor k vyjádření vlastního názoru o kombinaci obilnin.
- Žák naslouchá názorům spolužáků, každý se vyjádří nad činností.

Kompetence sociální a personální:

- Žák respektuje stanovená pravidla. Rozvržení jednotlivých funkcí u žáků.
- Žák je ochoten poradit spolužákovi, kam jednotlivé obilí zakomponovat.

Kompetence pracovní:

- Žák procvičuje zručnost s různými materiály.
- Žák udržuje pořádek při práci, nepotřebný materiál ukládá, přebytečný materiál vyhazuje.
- Žák dodržuje pravidla bezpečnosti při práci, dbá na čistý prostor, aby nedošlo ke smeknutí po určitém druhu obilniny.

Výtvarný problém:

- ❖ analýza tvarů a povrchové struktury osiva

Technika:

- ❖ koláž

Pomůcky:

- ❖ karton, lepidla, seno, osivo – různé druhy
- ❖ tužka na nákres, nůžky

Doporučený ročník:

- ❖ 1. - 5. ročník

Časová dotace:

- ❖ 3. vyučovací hodiny

Motivace:

V rámci výstavy „Mladý farmář“ žáci přijímají výzvu vytvořit dílo velkého formátu, které by zdobilo místnost, kde se koná výstava. Jednoho dne navštíví školu pan ředitel určitého statku v okrese, kde se škola nachází a žádá žáky o spolupráci. Žáci výzvu přijímají s velkým nadšením.

Postup:

- ❖ V rámci školní družiny probíhá rozhovor mezi spolužáky.
/co vyrobit, jak se do díla pustit, rozdělení funkcí, kdo – které části vytvoří/
- ❖ Společné dílo má vzniknout v podobě traktoru.
- ❖ Paní učitelka seznámí žáky s dílem velkého formátu a vysvětlí i termín z výtvarného umění „KOLÁŽ“.
- ❖ Starší žáci pomáhají připravit prostor k tvorbě díla.
- ❖ Na karton žáci s paní učitelkou připraví nákres traktoru.
- ❖ Tvar velkého formátu poté vystřihají.
- ❖ U činnosti stříhání se vystřídá několik žáků – je to náročné.
- ❖ Jiní žáci si chystají pomůcky potřebné k realizaci.
/ Probíhá kooperace mezi spolužáky /
- ❖ Čtyři žáci pokrývají plochy lepidlem.
- ❖ Dva žáci vyplňují /sypají, pokládají / plochu kukuřicí.
- ❖ Dva žáci vyplňují /sypají, pokládají / plochu slunečnicí.
- ❖ Dva žáci vyplňují /sypají, pokládají / plochu obilím - pšenicí.
- ❖ Dva žáci vyplňují /sypají, pokládají / plochu obilím - ječmenem.
- ❖ Dva žáci vyplňují /doplňují – nosí osivo.
- ❖ Dva žáci vyplňují /pokládají na plochu seno.
- ❖ Na pokyn paní učitelky se průběžně žáci při činnostech vystřídají.

/ prostor pro tvorbu dostává každý /

- ❖ Průběžně také ukládají již nepotřebný materiál.
- ❖ Hotové dílo společně vystaví v prostoru vymezeném pro dílo.
- ❖ Dochází na hodnocení společného díla.
- ❖ Po ukončení realizace žáci uklízí společně pomůcky a prostory, kde tvořili.
- ❖ Dílo je využito při výuce k opakování učiva.

Hodnocení:

❖ **paní učitelka:**

- zajišťovala průběžně materiál
- hlavně dbala na bezpečnost při práci
- usměrňovala žáky, v případě neshod

❖ **žáci:**

- dbali pokynů paní učitelky
  - občas docházelo k rozepřím nad použitým materiálem
- / žáci 4. a 5. ročníku /
- stříhání z kartonu bylo náročné pro jeho velikost
  - starší žáci přenechali lepení osiva mladším – pouze se zasazovali o nápad s umístěním
- / mladší žáci měli své starší spolužáky jako vzor /

Reflexe:

V rámci výstavy „Mladý farmář," žáci přijali výzvu vytvořit dílo, které zdobilo místnost, kde výstava probíhala. Jednoho dne navštívil školu jistý pan ředitel určitého statku v okrese, kde se škola nachází a žádal žáky o spolupráci. Žáci prosbu přijali s velkým nadšením a slíbili panu řediteli statku, že určitě s paní učitelkou nějaké dílo velkého formátu vymyslí. Vzhledem tomu, že školu navštěvovala velká část žáků – chlapců z rodin zemědělců, přišlo se na nápad v brzké době. Žáci žádali vytvořit velký plakát traktoru. Paní učitelka využila situace v rámci Prvouky si zopakovat plnící plodiny, osivo. Na realizaci díla žáci měli tři týdny. Během těchto dní přijel pan ředitel ještě jednou. Udělil pochvalu za vznikající dílo a zároveň na zmiňovanou výstavu daroval žákům celé školy pozvánku. Motivace byla velká, ale obava z toho, aby se dílo stihlo, byla větší.

Vytvoření díla, které si žáci vymysleli sami, splnilo jejich očekávání. Z výtvarné výchovy už slyšeli pojem prostor. Také byli seznámeni s termínem koláž, žáci vyšších ročníků tento pojem již znají. Komunikace patřila při tvorbě také k hlavním cílům výuky. Žáci se velmi dobře domlouvali, sdělovali si nápady, myšlenky, jak by nejlépe dílo vytvořili.

Žáci brali splnění úkolu velmi vážně. Zadaný úkol měl několik aspektů. Nezklamat pana ředitele ze statku. Včas velké dílo dokončit.

Hurá: „Čeká nás výlet s výstavou do nedalekého města. Po ukončení díla každý žák vyjádřil svůj prožitek, jak se mu pracovalo se spolužákem, co ho bavilo méně, co ho bavilo více. Paní učitelka se ptala, zda by ještě něco doplnili v daném díle. Časově a prostorově realizace byla náročná. Výhodou školy je spolupráce se školní družinou, kde žáci dílo zdárně dokončili. Úspěch zažili i na zmiňované výstavě.

Metodické poznámky:

- ❖ připravit dostatek materiálu
- ❖ stanovit předem / skupiny, dvojice /
- ❖ stanovit místo – velký prostor pro dílo

Obrázek 10: Použití přírodnin (archiv autora)

Obrázek 11: Společné dílo (archiv autora)

Návrh struktury metodického listu 6.

Téma/Námět: Ubrousku, prostři se!

Úkolem tohoto metodického listu je procvičování početních operací prostřednictvím vytváření jídelní tabule pro zvířata. Děti vytvoří z travin, lučního kvítí a větviček prostřenou tabuli technikou land art aniž by věděly, co to znamená. Vysvětlení dostanou na konci výuky. Vytvoří si svá umělecká díla v přírodě.

Vzdělávací oblast:

- ❖ Umění a kultura
- ❖ Matematika a její aplikace

Vzdělávací předmět:

- ❖ Výtvarná výchova
- ❖ Matematika

Edukační cíl:

výchovný

- ❖ harmonizace barev v prostoru, ploše
- ❖ poznání rytmizace tvarů

vzdělávací

- ❖ procvičení číselné řady
- ❖ procvičení početních operací / sčítání, odčítání, méně, více, rovnost /

Klíčové kompetence žáka:

Kompetence k učení:

- Žák přemýšlí nad svým dílem, na jakém místě své dílo vytvoří.
- Žák rozmýšlí prostor, třídí poznatky o travinách, jiných přírodních materiálech.

Kompetence k řešení problémů:

- Žák řeší výběr travin, přírodních materiálů.
- Žák na základě pochopení navrhuje další možnosti tvorby, rozmístění materiálů.

Kompetence komunikativní:

- Žák komunikuje se spolužáky, paní učitelkou nad druhy jednotlivých travin, přírodnin.
- Žák hovoří o svém způsobu řešení, kam dílo umístí, radí se spolužákem, vyslechne názor.
- Žák vyjadřuje svůj vlastní názor při tvorbě, zda mu technika vyhovuje.

Kompetence sociální a personální:

- Žák v případě potřeby dokáže požádat o pomoc a sám pomoc poskytnout.
- Žák komunikuje s vrstevníky o potřebách při tvorbě.

Kompetence pracovní:

- Žák dodržuje pravidla chování v přírodě.
- Žák ukládá pomůcky, dle domluvených pravidel.

Výtvarný problém:

- ❖ kompozice

Technika:

- ❖ land art

Pomůcky:

- ❖ kuchyňské nádobí – talíř, sklenička, hrnek, miska
- ❖ přírodní materiál - traviny

Doporučený ročník:

- ❖ 1. ročník

Časová dotace:

- ❖ 1. vyučovací hodina + 1. vyučovací hodina /na přesun do přírody a zpět/

Motivace:

Paní učitelka vyzývá žáky: „Pojďme do přírody připravit jídelní tabuli pro zvířátka nebo našeho pohádkového hrdinu.“

Postup:

- ❖ Paní učitelka zajistí materiál pro realizaci venku v přírodě.
- ❖ Paní učitelka připomene žákům vhodnost oblečení žáků pro pobyt v přírodě.
- ❖ Paní učitelka poučí žáky o bezpečnosti a chování při pobytu v přírodě.
- ❖ Paní učitelka seznámí s průběhem a realizací kolegyni asistentku pedagoga.
- ❖ Kolegyně asistentka pedagoga vezme lékárníčku s sebou do přírody, školní telefon.
- ❖ V daném čase všichni odcházejí do přírody.
- ❖ V přírodě žáci vyslechnou pravidla, kam mohou jít sbírat přírodniny pro své dílo.
- ❖ Žáci vyslechnou od paní učitelky cíl tvorby díla /úkolem je připravit pokrm, aranžovat prostření stolu v přírodě/.
- ❖ Každý žák si vybírá místo pro realizaci, kam si připraví nádobí potřebné pro tvorbu.
- ❖ Žáci hledají traviny, přírodniny, které využijí.
- ❖ Po dokončení probíhá reflexe nad svým, „prostří se,“ aneb pro koho jsem pokrm připravil.
- ❖ Žáci zhlédnou plochu, která je nazývána odborným názvem Land art.
- ❖ Vysvětlení pojmu Land art si paní učitelka nechá záměrně až po ukončení všech děl žáků.
- ❖ Na závěr probíhá fotografování vzniklého díla.
- ❖ Paní učitelky zajistí včasný a bezpečný přesun zpět.

Hodnocení:

❖ **paní učitelka:**

- v rámci realizace měla obavy o rozrušeného chlapce a ostatní žáky
- u kolegyně, asistentky pedagoga kladla důraz na bezpečnost
- monitorovala chování rozrušeného žáka
- zkontrolovala pochopení zadání u žáků

❖ **žáci:**

- dbali pokynů paní učitelky
- snažili se zpracovat své dílo v daném čase
- na konci výuky se vyjádřili ke svým dílům

Reflexe:

Žáci rádi tvoří svá díla v přírodě. Mají možnost být na čerstvém vzduchu. Pohybovat se volně na vytyčených místech, která určí paní učitelka v rámci bezpečnosti. Záměrem paní učitelky je nejen procvičit učivo, do kterého je výtvarná výchova integrována, ale také se snaží žákům sdělit nenásilnou formou informace z výtvarné výchovy. Mnohdy žáci nezaznamenají, že se opakuje učivo z různých předmětů. Své prožitky obohatí o nové znalosti a zkušenosti. Paní učitelka vyzvala žáky: „Pojďme do přírody připravit jídelní tabuli pro zvířátka, našeho pohádkového hrdinu, o kterých jsme si již povídali“.

Paní učitelka vysvětlila požadavky, co budou žáci v přírodě tvořit. U každého žáka se kreativita projevila jiným způsobem. Každý se snažil vytvořit, co nejlepší dílo, aby jeho hrdina byl spokojen. Při konečné fázi výuky žáci prostřeli své talíře na plochu travnatého porostu. Vzniklo velmi krásné dílo na velké ploše. Ubrousek se prostřel. Žáci vyjadřovali poznatky v přírodě a zároveň paní učitelka procvičila matematické dovednosti žáků. Dozvěděli se, jak se odborně nazývá celoplošné dílo. Land art.

Při pobytu venku měla v rámci realizace paní učitelka trochu složitější situaci s žákem se speciálními potřebami chování. Žák byl v rozporu se spolužákem, který se mu posmíval kvůli kšiltovce. Chlapec neunesl posměšky o tom, že čepice je holčičí. Včasným zásahem, kolegyně asistentka pedagoga zabránila tomu, aby došlo k nějaké fyzické potyčce. Chlapec se za svůj výrok omluvil. Ublížený omluvu přijal, ale přesto dále paní učitelky monitorovaly situaci se zvýšenou ostrahou, protože chlapce již znaly, a bylo možné, že bez varování udeří.

Nakonec žáci dokončili svá díla v klidné atmosféře. Sdělovali, pro koho připravili svůj talíř. Paní učitelka se nesečkala se stejným nápadem.

Metodické poznámky:

- ❖ zajistit bezpečnost v přírodě
- ❖ zopakovat pravidla bezpečnosti a chování při této aktivitě
- ❖ vybrat bezpečné místo, kde tvořit dané dílo
- ❖ materiál pro tvorbu připraví paní učitelky a nesou v tašce
- ❖ nezapomenout lékárničku

Obrázek 12: Celkové dílo – hostina Land art (archiv autora)

Obrázek 13: Celkové dílo Land art – hostina (archiv autora)

Návrh struktury metodického listu 7.

Téma/Námět: Koláč šlechtě a poddaným

Tímto úkolem si žáci procvičí počítání do 10, zopakují číselnou řadu prostřednictvím tisku, kdy vytvoří koláč za použití různých tvarů molitanových houbiček. Na houbičky nanesou různé barvy dle svého uvážení, toto přispívá k rozvíjení výtvarně-grafické představy dětí.

Vzdělávací oblast:

- ❖ Umění a kultura
- ❖ Matematika a její aplikace

Vzdělávací předmět:

- ❖ Výtvarná výchova
- ❖ Matematika

Edukační cíl:

výchovný

- ❖ rozvíjet výtvarně – grafické představy /pozorování tvarů/
- ❖ využít osy symetrie

vzdělávací

- ❖ opakování číselné řady
- ❖ počítání do 10
- ❖ třídění prvků
- ❖ opakování početní operace sčítání

Klíčové kompetence žáka:

Kompetence k učení:

- Žák využívá smyslů, zejména zraku, hmatu. Tvoří technikou tisk, vybírá a kombinuje barvy, dle svého.
- Žák tvoří na základě poznatků, sám.

Kompetence k řešení problémů:

- Žák uvažuje nad kombinacemi tvarů, barev.
- Žák třídí, rozlišuje pojmy o tvarech, barvách /studené, teplé /
- Žák se nenechá odradit neúspěchem.

Kompetence komunikativní:

- Žák hovoří se spolužákem o poznacích – vlastnostech barev, geometrických tvarů.
- Žák naslouchá názorům spolužáků, respektuje názory ostatních.

Kompetence sociální a personální:

- Žák v případě potřeby dokáže požádat o pomoc a sám nabídne pomoc v případě doplnění barev, donášky materiálu.

Kompetence občanská:

- Žák se slušně chová bez hrubostí a násilí, názor, myšlenku vyjádří vhodným chováním. Osloví žáka jménem, sdělí informaci, potřebu.
- Žák, co nejlépe plní své povinnosti, dbá pokynů paní učitelky.

Kompetence pracovní:

- Žák udržuje pořádek při práci, po ukončení činnosti uklízí své místo, pomůcky.
- Žák pomáhá spolužákovi/spolužákům v případě, že požádají o spolupráci při úklidu materiálu, pomůcek.

Výtvarný problém:

- ❖ tisk

Technika:

- ❖ grafika

Pomůcky:

- ❖ různé tvary z molitanových houbiček
- ❖ temperové barvy, tácek pro nanesené barvy

Doporučený ročník:

- ❖ 1. ročník

Časová dotace:

- ❖ 2. vyučovací hodiny

Motivace:

Na začátku výuky paní učitelka svolá žáky ke stolu, ukáže jim pomůcky k tisku. Porovnají společně vlastnosti tradičních tiskátek, tiskátek z brambor, které již znají s tiskátky z kuchyňských houbiček. Mají možnost na základě smyslů /hmat, zrak/ hovořit se spolužáky a paní učitelkou o jejich vlastnostech.

Postup:

- ❖ Žáci si připraví na lavici igelit.
- ❖ Paní učitelka vyzve žáky, aby si přišli pro papírové talíře.
- ❖ Paní učitelka žáky seznámí s technikou tisku, sdělí žákům postup jak pracovat nejen s barvami, ale-i s houbičkami. Vyzve žáky k dotazům.
- ❖ Na pokyn paní učitelky žáci připraví umělé tácky, palety, mističky na temperové barvy.
- ❖ Žáci si sami vyberou množství barev.
- ❖ Žáci si vezmou počet potřebných houbiček různých tvarů, potřebných k realizaci /většinou kolik si žák vybral barev, tolik potřebuje houbiček na tisk/.
- ❖ Na pokyn žáci tvoří, dle svého nápadu, fantazie.
- ❖ Žáci různě kombinují otisky tvarů, barvy.
- ❖ Žáci tvoří více děl, některá si odnášejí domů, zbylá zůstávají jako pomůcka pro využití v dalších hodinách matematiky /určování počtu, tvarů, barev .... /.

Hodnocení:

❖ **paní učitelka:**

- velmi dobře zvolila skupiny žáků
- měla připravený dostatek materiálu potřebného k realizaci
- seznámila kolegyni AP s průběhem – realizací výuky

❖ **žáci:**

- tvořili podle své fantazie, představy
- tiskli několik tvarů, používali různé barvy

Reflexe:

Výuka začala rozhovorem, který byl záměrně veden ke vzpomínkám na všechny zážitky z předešlých vyučovacích hodin. Společně si povídali o informacích získaných ve výuce, jak se jim pracovalo, co bylo jejich nejlepším zážitkem, nejhorší zkušeností.

Paní učitelka chtěla zopakovat, upevnit znalosti žáků a zároveň navázat na informace nové. Ve výuce další pomocnou techniku zvolila grafiku – tisk, jež chtěla u žáků rozvíjet výtvarně – grafické představy /poznání tvarů/ a využít osy symetrie. Chtěla probudit též ladění barev.

Výuka splnila očekávání paní učitelky. Technika tisku nebyla náročná. Pro žáky byla přínosem. Věděli, že vytvořená díla budou uschována pro výuku matematiky, jako pomůcka na procvičení početních operací.

Žáci byli velmi šikovní. Vzniklo několik děl zároveň jako pomůcky do výuky. V závěru se každý vyjádřil o tom, co na svém talíři vytvořil, co pro něj dílo znamená. Komu by talíř s potravou daroval.

Metodické poznámky:

- ❖ rozmyslet, naplánovat postup při výuce
- ❖ zapojit žáky ke spolupráci v rámci chystání pomůcek

Obrázek 14: Celkové dílo tisk (archiv autora)

Obrázek 15: Tisk – koláč (archiv autora)

Návrh struktury metodického listu 8.

Téma/Námět: Po koberci k panovníkovi

Cílem úkolu je opakování číselné řady a geometrických tvarů za pomoci vytváření podlahové mozaiky z kachlíků. Děti poznají výtvarnou techniku – mozaiku. Při jejím vytváření si osvojí prostorovou tvorbu, poznají materiál. Zaměří se na prostor jako takový. Naučí se odhadovat velikost místa potřebnou pro tvorbu jejich díla.

Vzdělávací oblast:

- ❖ Umění a kultura
- ❖ Matematika a její aplikace

Vzdělávací předmět:

- ❖ Výtvarná výchova
- ❖ Matematika

Edukační cíl:

výchovný

- ❖ základy dekorativní tvorby
- ❖ komponování barevných tvarů

vzdělávací

- ❖ opakování číselné řady
- ❖ geometrické tvary

Klíčové kompetence žáka:

Kompetence k učení:

- Žák využívá svých smyslů zrak, hmat.
- Žák procvičuje jemnou motoriku.

- Žák využívá pomůcek, třídí poznatky o tvaru, barvách.
- Žák je veden k sebehodnocení – vyjádří svůj názor o poznacích kachlíků.

Kompetence k řešení problémů:

- Žák třídí, rozlišuje, seskupuje určité pojmy, zamýšlí se nad tvorbou z kachlíků / z papíru.
- Žák podle svého navrhuje vzhled svého díla. / komponuje barvy /
- Žák zkouší obrazce z kachlíků / z papíru.
- Žák obhajuje své rozhodnutí využití daných kachlíků / barevných papírů.

Kompetence komunikativní:

- Žák hovoří se spolužákem o poznaných vlastnostech kachlíků.
- Žák hovoří o mozaice jako celku, ve kterých případech, za jakých okolností se s kachlíky, mozaikou setkal.
- Žák vyjadřuje vlastní názor o mozaice.
- Žák naslouchá názorům spolužáků.
- Žák vyjadřuje své myšlenky, postřehy nad svým dílem.
- Žák porovnává, hodnotí práci s kachlíky a práci s barevným papírem.

Kompetence sociální a personální:

- Žák se učí toleranci ke svým spolužákům a jejich potřebám.
  - Žák v případě potřeby dokáže požádat o pomoc a poskytnout pomoc v případě potřeby druhým.
- /požádá o poskytnutí určité barvy kachlíku /papírů, požádá o poskytnutí množství kachlíků/ barevných papírů /

Kompetence občanská:

- Žák se chová bez hrubosti a násilí, při žádosti o pomoc oslovuje spolužáka jménem.
- Žák pomáhá druhým v případě potřeby pomoci s úklidem.

Kompetence pracovní:

- Žák dosahuje zručnosti při práci s kachlíky, lepení čtverců barevného papíru.
- Žák udržuje pořádek na pracovním místě.
- Žák sám připravuje kachlíky / barevné papíry, pomůcky potřebné pro tvorbu.
- Žák dodržuje zásady bezpečnosti a ochrany zdraví při tvorbě svého díla.

/ Nepohybuje se po třídě s materiálem, nůžkami a jinými pomůckami /

Výtvarný problém:

- ❖ architektura - estetika

Technika:

- ❖ mozaika /podlahová/

Pomůcky:

- ❖ barevné papíry různých tvarů, noviny nůžky, lepidla, čtvrtky velikosti A4, A3
- ❖ kachlíky obdélníkových a čtvercových tvarů – různé barvy

Doporučený ročník:

- ❖ 1. ročník

Časová dotace:

- ❖ 1. vyučovací hodina / tvorba z kachlíků /
- ❖ 1. vyučovací hodina tvorba z papíru

Motivace:

Pražský hrad – nádvoří – po koberci k panovníkovi

Prostřednictvím interaktivní tabule žáci zhlédnou fotografie Pražského hradu. Podívají se i na nádvoří a výzdobu. Technika se, kterou jsou seznámeni, se nazývá mozaika. Po výkladu paní učitelka posadí žáky do kruhu a ukáže materiál /barevné papíry a kachlíky různých barev, velikostí ze kterých je plánovaná současná tvorba mozaika /koberec k panovníkovi/.

Postup:

1. vyučovací hodina

- ❖ Z určeného místa si odnese každý žák hromádku kachlíků na své místo.
- ❖ Paní učitelka seznámí žáky s technikou mozaika, připomene daná místa, kde se mohou žáci s mozaikou setkat.
- ❖ Žáci tvoří na svém místě mozaiku.
- ❖ Kachlíky pokládají na čtvrtku – tvoří koberec ke králi.

2. vyučovací hodina

- ❖ Každý žák si připraví na lavici igelit, lepidlo ze svého boxu.
- ❖ Služba rozdává čtvrtky.
- ❖ Na pokyn paní učitelky žáci vezmou ze stolu nastříhané barevné části papíru.
/připraví paní učitelka/
- ❖ Každý žák si vybere barvy, dle svého.
- ❖ Paní učitelka zopakuje informace k technice mozaika.
- ❖ Žáci tvoří na základě svých představ.
- ❖ Po dokončení díla žáci ukládají pomůcky a uklízí si své místo.
- ❖ Každá mozaika je vystavena na smluveném místě, aby došlo k hodnocení prací.

Hodnocení:

❖ **paní učitelka:**

- zvolila vhodnou metodu do výuky matematiky
- velmi dobře motivovala děti pro další tvorbu
- zajistila dostatečný počet materiálu
- nechala žákům prostor na dotazy, poznatky

❖ **žáci:**

- spolupracovali ve výuce ukázněně
- dbali pokynů paní učitelky
- snažili se zopakovat některé informace získané o mozaice

Mozaika:

- je výtvarná technika, používá se různých prvků /kachlíky, střepy/
- části mozaiky se upevňují do omítky

- zdobí podlahy, stěny, stropy
- využívá se i na dekoraci
- je velmi stará
- nejstarší v ČR skleněná mozaika je mozaika Posledního soudu na Zlaté bráně katedrály sv. Víta – Pražský hrad

Reflexe:

Prostřednictvím interaktivní tabule žáci zhlédli fotografie Pražského hradu. Podívali se i na nádvoří a výzdobu. Technika, s kterou je paní učitelka seznámila, se nazývala mozaika. Po výkladu paní učitelka posadila žáky do kruhu. Komunikace byla vedena tak, aby si žáci vzpomněli, zda se už někdy s mozaikou setkali. První ukázkou reálné mozaiky, kterou žáci uviděli, byla mozaika na fasádě školy. Paní učitelka se rozpovídala o historii, a důvodu, proč mozaika na stěně školy zůstala dodnes jen zčásti. Dětem zářily oči, když viděly nachystaný materiál pro tvorbu. Nezůstalo bez dotazu. Paní učitelko: „Co to je?“ Paní učitelko: „Či to je?“ „Paní učitelko: „To je naše?“ Paní učitelka poslala každého žáka k hromádce s kachlíky, ať si vezme jeden kachlík do kapsy pro štěstí, aby se mu dílo zdařilo. Poté vrátila zpět hovor k zmiňovanému Pražskému hradu. Vyzvala žáky k tvorbě díla. Žáci věděli z úvodní části motivace, že je čeká úkol, vytvořit cestu – koberec ke králi. V pomalém tempu se přesunuli na stanoviště a začali tvořit. Tato výuka, práce s kachlíky byla následnou motivací pro tvorbu mozaiky v další vyučovací hodině. Mozaika z papíru.

Technika mozaika patřila mezi další oblíbenou činnost ve výuce. Z práce s kachlíky měli žáci velký zážitek. Kachlíků bylo opravdu velké množství a žáci měli možnost si vzít tolik, kolik potřebovali. Nebyli nikým a ničím omezováni. Svůj koberec ke králi si tvořil každý na vymezeném prostoru. Vznikaly nádherné mozaiky doplněné o názory, poznatky žáků.

Opět se žáci setkali s novými zážitky, které jim přinesly kachlíky. Při tvorbě paní učitelka nejenže opakovala připravené učivo z matematiky, ale také probouzela v dětech zájem získat informace o technice mozaika ve výtvarném umění. Žáci poslouchali výklad paní učitelky, který velmi pěkně zakomponovala do dějin České republiky, do informací související s Pražským hradem. Během výuky paní učitelka procházela mezi žáky a pozorovala, jak žáci pracují s velkým nasazením. Tvořili koberec – cestu pro panovníka.

Velmi dobře manipulovali s materiálem. Skládali různé obrazce, vyjadřovali svou fantazii a chtěli něco pěkného vytvořit. Nikým se nenechali rušit, pracovali se zaujetím.

Probíhal i výměnný obchod. Pokud se žákovi nedostalo správného počtu kachlíků dané barvy, měl možnost obejít spolužáky a požádat o pomoc. Obchůzky po třídě měly svá pravidla. Zeptat se, poprosit, nerušit a hlavně v případě směny poděkovat.

V rámci obměny práce s papírem žáci pracovali na papírové mozaice, ale zážitek s kachlíky byl silnější. Vzhledem tomu, že spolupráce školy a školní družiny je velmi dobrá, slíbila žákům paní učitelka po domluvě s paní vychovatelkou, zábavu s kachlíky ještě ve školní družině.

Metodické poznámky:

- ❖ zajistit plochu pro tvorbu
- ❖ zajistit dostatek kachlíků
- ❖ vysvětlit žákům postup při manipulaci
- ❖ zopakovat bezpečnost při práci

Obrázek 16: Cesta ke králi – mozaika z papíru (archiv autora)

Obrázek 17: Cesta ke králi - mozaika z kachlíků (archiv autora)

Návrh struktury metodického listu 9.

Téma/Námět: Pohár pro krále a královnu

Cílem práce je upevnění matematických operací sčítání, odčítání a procvičení číselné řady prostřednictvím výroby papírového poháru pomocí výtvarné techniky kašírování. Seznámení se s novou výtvarnou technikou. Dílčím cílem je naučit žáky tuto techniku vytvářet.

Vzdělávací oblast:

- ❖ Umění a kultura
- ❖ Matematika a její aplikace

Vzdělávací předmět:

- ❖ Výtvarná výchova
- ❖ Matematika

Edukační cíl:

výchovný

- ❖ tvorba objektu
- ❖ utvořit celek
- ❖ rozvíjet smysl pro prostor

vzdělávací

- ❖ číselná řada
- ❖ početní operace /sčítání, odčítání /

Klíčové kompetence žáka:

Kompetence k učení:

- Žák rozumí zadaným požadavkům k tvorbě poháru, rozumí výtvarné technice kašírování.
- Žák je podporován v tvořivosti, sám tvoří dílo, na základě fantazie.
- Žák je podporován k sebedůvěře, ať vyjádří své dotazy, v případě, že některým krokům, termínům, pokynům nerozumí.

Kompetence k řešení problémů:

- Žák řeší postup práce jak namáčet pruhy papíru a pokládat na miskou.
- Žák řeší spojení všech částí poháru.
- Žák obhájí svá řešení.

Kompetence komunikativní:

- Žák hovoří o postupu zpracování se svým spolužákem v lavici.
- Žák vyjadřuje názor ke své tvorbě.
- Žák se učí naslouchat své spolužáky a řeší společnou pomoc při tvorbě poháru.
- Žák respektuje názor spolužáka, který se vyjádří k proporcím, vzhledu poháru.
- Žák vyjadřuje dojmy získané prostřednictvím techniky kašírování.

Kompetence sociální a personální:

- Žák toleruje pracovní tempo spolužáka při tvorbě poháru.
- Žák vede komunikaci se spolužákem v příjemné atmosféře.

Kompetence občanská:

- Žák získává pomoc, informace slušným chováním – oslovením spolužáka.
- Žák se snaží pomáhat v případě potřeby lepení, dotváření kalichu.

Kompetence pracovní:

- Žák udržuje pořádek při činnosti kašírování. / neopouští místo s lepidlem /
- Žák po dokončení uklízí své místo, odnáší pomůcky na dané místo, přebytečné části odnáší do koše.
- Žák dodržuje bezpečnost, dbá pokynů paní učitelky.

Výtvarný problém:

- ❖ prostorová tvorba

Technika:

- ❖ plastika z papíru / kašírování /

Pomůcky:

- ❖ staré noviny, roličky od toaletního papíru / kuchyňských ubrousků
- ❖ lepidlo, miska na lepidlo
- ❖ igelit na pracovní plochu
- ❖ komponenty na zdobení poháru
- ❖ tavící pistole
- ❖ umělohmotná miska, kelímek

Doporučený ročník:

- ❖ 1. - 5. ročník

Časová dotace:

- ❖ 3. vyučovací hodiny
/ 2 vyučovací hodiny na tvorbu poháru a 1 vyučovací hodina na dotvoření díla /

Motivace:

V úvodu vyučovací hodiny paní učitelka vyzdvihuje před celou třídou poháry. Žáky nabádá k tvorbě poháru pro krále Jiřího z nedalekých Poděbrad. Seznamuje s technikou kašírování, ukazuje komponenty různých tvarů a třpytivých barev, kterými mohou žáci pohár dozdobit.

Postup:

- ❖ Každý žák si připraví na lavici igelit.
- ❖ Do dvojice žáci obdrží hlubokou, umělou misku na lepidlo /kolegyně asistentka pedagoga rozdává/.

- ❖ Žáci si do lavice vezmou nějaké množství velkého formátu novin a nějaké množství nastříhaných proužků z novin /v případě nedostatku během tvorby požádají o doplnění/.
- ❖ Paní učitelka vysvětlí postup práce při tvorbě poháru, představí žákům model kalichu, poháru.
- ❖ Paní učitelka ukazuje a opakuje jednotlivé kroky /tato činnost je krásná, zajímavá ale náročná/.
- ❖ Žáci pracují na pokyn paní učitelky postupně.
  1. krok – připraví si misku nebo kelímek,
  2. krok - připraví si roličku od kuchyňských utěrek nebo 2 ks ruličky od toaletního papíru,
  3. krok - vytvaruje si z velkých částí novin podstavec.
- ❖ Do umělé misky žáci nalijí tekuté lepidlo na tapety /může být i lepidlo jiné značky/.
- ❖ V misce namáčí pruhy novin a nanáší na připravenou vytvarovanou umělou misku nebo kelímek, která slouží jako forma pro tvarování kalichu. Formu odsraní po nanášení několika vrstev papíru.
- ❖ Žáci nanáší několik vrstev, zjišťují, že je materiál poddajný, změklý a dobře se tvaruje.
- ❖ Nutné povzbuzení pro žáky, popř. i pomoc žákům.
- ❖ Druhým krokem žáci lepí pruhy a tím i spojí dvě ruličky od toaletního papíru.
- ❖ Žák, který si vybral roličku od kuchyňských utěrek vcelku, pouze nanáší namočené pruhy na roličku.
- ❖ Ve třetím kroku žáci polepí podstavec kalichu obdobným způsobem.
- ❖ Na závěr se snaží všechny tři části spojit v celé dílo „Pohár“
- ❖ Pohár se nechá zaschnout do druhého dne.
- ❖ Během tvorby paní učitelka opakuje žákům informace o výtvarné technice kašírování.
- ❖ Druhý den ve vyučovací hodině si každý žák vezme svůj pohár, položí na své připravené místo, kde tvoří.
- ❖ Žák má na lavici igelit, kelímek s vodou, temperové barvy na paletě, jež si vybral, štětec a hadřík.
- ❖ Žák dbá pokynů paní učitelky.
- ❖ Nanáší barvu na pohár. Po ukončení vrací zpět pohár k uschnutí.
- ❖ Další den, ve třetí vyučovací hodině dochází k úplnému dotvoření díla. Zdobení poháru.
- ❖ Žák má na lavici igelit a svůj barevný pohár.
- ❖ Každý žák si na učitelském stole vybere komponenty k ozdobení a odchází na své místo rozmýšlet vzhled konečného díla.

❖ Pokud si je jist s komponenty, které chce využít, jde k paní učitelce a ta mu komponenty

pomůže pomocí tavicí pistole usadit.

- ❖ Za dozoru žáci mohou lepit ozdobné komponenty též sami.
- ❖ Dokončená díla – poháry žáci rovnají opatrně na místo určené.
- ❖ Každý zkontroluje úklid pomůcek zbylého materiálu a svého místa.
- ❖ Žáci si společně pomáhají.
- ❖ Dochází k hodnocení výuky a díla každého žáka.

Hodnocení:

❖ **paní učitelka:**

- propojila opět opakování učiva integrací výtvarné výchovy
- byla spokojena s realizací díla

❖ **žáci:**

- pracovali podle pokynů paní učitelky
- dodržovali pořádek na svém pracovním místě
- rádi přijímali rady od spolužáků z pátého ročníku

Reflexe:

Paní učitelka přinesla do výuky několik druhů pohárů. V úvodní části žáky motivovala, ať sami vymyslí, komu by který pohár mohl patřit a proč. Povídáním se paní učitelka záměrně dostala opět k historii. Žáky vybídla ke vzpomínkám o hradech, zámcích a jejich panovnících. Před realizací díla vyzvala žáky k sobě, aby jim ukázala, co si mohou ve výuce vyrobit. Jakých komponentů ke zkrášlení mohou využít. S nadšením souhlasili, že by rádi pohár vyrobili.

Paní učitelka daný pohár zavřela do skříně, protože chtěla, aby žáci využili své fantazie a nápadů. Nejobtížnější byla samotná tvorba kalichu. Po dokončení uložili díla na určené místo. Uklidili veškeré pomůcky a pracovní plochy. Pohár se nechal zaschnout do druhého dne. Poháry paní učitelka vybrala záměrně, protože předem naplánovala realizaci díla společně s vyšším ročníkem. Ze zkušeností ví, že 5. ročník patří

k těm, kteří rádi pomáhají. Následující den žáci nabarvili poháry ke své spokojenosti a po zaschnutí dotvořili. I tyto poháry slouží ve výuce matematiky dosud.

Výuka probíhala s rušivými elementy. Některým žákům se nedařilo, dle jejich představ. Občas se paní učitelka potýkala s nervozitou žáků. Stále žáky povzbuzovala a podporovala v tvorbě. Velkým přínosem pro realizaci byli žáci vyššího ročníku, kteří společně s paní učitelkou pomáhali mladším spolužákům. Žáci prvního ročníku měli spolužáky z pátého ročníku za velký vzor a oporu. Cítili se bezpečně a hlavně měli pocit úspěchu.

Metodické poznámky:

- ❖ připravit plán realizace
- ❖ seznámit s plánem kolegyni asistentku pedagoga
- ❖ zajistit dostatečné množství materiálu a pomůcek

Obrázek 18: Poháry pro krále – kašírování
(archiv autora)

Obrázek 19: Malba pohárů (archiv autora)

Obrázek 20: Celkové dílo – pohár pro krále
(archiv autora)

Návrh struktury metodického listu 10.

Téma/Námět: Hádej, kdo jsem?

Cíl práce dle tohoto metodického listu představuje opakování naučených informací o okolí svého bydliště a získání nových poznatků z okolí prostřednictvím propojení povídání o historii blízkého města, kde stojí socha Jiřího z Poděbrad. Žáci se naučí vytvářet sochu, objekt, sestavit celek, který si sami zvolí. Využitím techniky modelování si osvojí smysl pro prostor, seznámí se s vlastnostmi hmoty. Zároveň si osvojí prostorovou tvorbu.

Vzdělávací oblast:

- ❖ Umění a kultura
- ❖ Člověk a jeho svět

Vzdělávací předmět:

- ❖ Výtvarná výchova
- ❖ Prvouka

Edukační cíl:

výchovný

- ❖ seznámení s vlastnostmi hmoty
- ❖ tvorba objektů
- ❖ sestavit celek
- ❖ rozvíjet smysl pro prostor

vzdělávací

- ❖ okolí mého bydliště /zajímavosti/

Klíčové kompetence žáka:

Kompetence k učení:

- Žák používá pomůcky k tvorbě.
- Žák ověřuje hmatem vlastnosti hmoty - měkkost, pružnost, tvárnost.

Kompetence k řešení problémů:

- Žák aplikuje poznatky, přemýšlí o rozvržení proporcí u sochy.
- Žák řeší prostor, kam dílo na podložce umístit.
- Žák obhajuje své myšlenky, nápady týkající se tvorby sochy.
- Žák navrhuje nápady, jak tvořit sochu.

Kompetence komunikativní:

- Žák vyjádří svůj názor k tvorbě sochy.
- Žák požádá spolužáka o názor na jeho dílo.
- Žák naslouchá svým spolužákům, kteří se vyjádří k soše. Respektuje názor.
- Žák hovoří se spolužákem nad vzniklými situacemi.

Kompetence sociální a personální:

- Žák se učí v případě potřeby požádat o pomoc, radu při tvorbě sochy.
- Žák respektuje potřeby svého spolužáka /žák se speciálními vzdělávacími potřebami, může mít dopomoc paní asistentky/.

Kompetence občanská:

- Žák se učí vzájemnému slušnému chování bez hrubostí a násilí.
- Žák se snaží, co nejlépe plnit své povinnosti.

Kompetence pracovní:

- Žák samostatně připravuje jednoduché pomůcky pro výuku.
- Žák dodržuje zásady bezpečnosti a ochrany zdraví /nechodí s hmotou a pomůckami po třídě/.
- Žák udržuje na pracovním místě pořádek, uklízí své místo, kde pracoval. Uklízí pomůcky.

Výtvarný problém:

- ❖ prostorové vyjádření – socha

Technika:

- ❖ modelování

Pomůcky:

- ❖ samo-tvrdnoucí hmota
- ❖ igelit na pracovní plochu
- ❖ podložka /destička/ na tvorbu díla
- ❖ dřevěné špachtle, špejle

Doporučený ročník:

- ❖ 1. ročník

Časová dotace:

- ❖ 1. vyučovací hodina

Motivace:

Na začátku výuky vyzývá paní učitelka žáky k návštěvě malé výstavy, kterou připravila před vyučováním. Žáci mohou zhlédnout několik knih, fotografií o panovníkovi Jiřím z Poděbrad. Panovník je focen na jezdeckém koni. Výstavka je obohacena záměrně několika většími fotografiemi s panovníkem na koni, aby motivovaly žáky k tvorbě sochy.

Postup:

- ❖ Žáci o přestávce připraví pracovní místo.
- ❖ Třídní služba rozdá pomůcky.
- ❖ Paní učitelka vše zkontroluje.

- ❖ Paní učitelka představí žákům modelovací hmotu a vysvětlí jim pracovní postup, jak budou modelovat postavu.
- ❖ U žáků ověří pochopení zadání úkolu.

Hodnocení:

- ❖ **paní učitelka:**
  - sdělila potřebné informace
  - hovořila s žáky o jejich zážitcích
  - dala prostor žákům k dotazům
  - podporovala žáky k tvorbě svého díla, dle své fantazie
- ❖ **žáci:**
  - zachovali kázeň ve výuce
  - dbali pokynů ohledně bezpečnosti
  - dodržovali pořádek
  - doplňovali se poznatky, které získali
  - hovořili nad svými vytvořenými díly

Reflexe:

Žáci byli motivováni vzpomínkou na výlet do blízkých Poděbrad. Vzpomínali na vystoupení v divadle a společně s paní učitelkou si připomněli, kde se divadlo nacházelo. Ano, uprostřed náměstí stojí velký pomník sochy krále Jiřího z Poděbrad. Na začátku výuky si žáci prohlédli knihu a několik fotografií o zmiňovaném panovníkovi. Cílem ve výuce paní učitelky bylo také zopakovat informace v předmětu prvouka na téma: „Okolí mého bydliště.“

Během tvorby paní učitelka propojila ve výuce prvouky techniku modelování z výtvarné výchovy. Žákům v 1. ročníku se určité informace podaly jednodušší formou, tak aby výklad pochopili. Většinou paní učitelky integrují výtvarnou výchovu do daného předmětu za účelem prožitku, zábavy. Žák se dozví náhodné informace, zbaví se pocitu, musím se učit, musím dávat pozor.

Každý žák si užíval práci s hmotou. Paní učitelka se neseťkala s negativními ohlasy v rámci tvorby. Všichni žáci pracovali s nasazením. V tomto ročníku mají netradiční výuku velmi rádi. Dostávají prostor k seberealizaci, rádi komunikují, sdělují své prožitky. Milým

překvapením na konci výuky pro paní učitelku bylo, když jeden žák se ptá spolužáka: „Neseš sochu?“ Připomněli jsme si termín socha, sousoší. Poté žáci začali vykřikovat: „Já mám sochu!“ - „Já dvěsoší!“ I tak zkomolený název byl uznán celou třídou a zároveň taktně paní učitelkou opraven. Modelovací hmoty různých typů mají ve výuce smysl nejen pro procvičení jemné motoriky, ale především pro prožitek žáka.

Metodické poznámky:

- ❖ informovat o realizaci výuky kolegyni asistentku pedagoga
- ❖ zajistit bezpečnost při používání nástrojů ve výuce
- ❖ žáky nechat vyjadřovat svůj názor
- ❖ pochválit dílo
- ❖ žáky nechat popsat své dílo, své myšlenky
- ❖ podporovat žáky v sebevědomí - vystupovat před spolužáky, paní učitelkou

Obrázek 21: Tvorba sochy (archiv autora)

Obrázek 22: Socha (archiv autora)

5. Závěrečné zhodnocení metodických listů

Snad každý pedagog si pokládá otázky, týkající se jeho vyučovacího předmětu. Nelze si položit pouze jednu otázku, zda se žákům výuka líbila.

Integraci výtvarné výchovy do vybraných předmětů výuky na prvním stupni základní školy především u nás na malotřídní škole v Křečkově vnímám jako přínos do vyučování. Celkem jsem vytvořila deset metodických listů k výuce vybraného předmětu s výtvarnými technikami výtvarného umění, které byly realizovány v několika předmětech. Ve vyučovacím předmětu Matematika byly využity čtyři výtvarné techniky. V Prvouce žáci vyzkoušeli tvorbu s pomocí tří výtvarných technik a v České jazyce také tří. Podle metodických listů především tvořil první ročník a v suplovaných hodinách všech 18 žáků z celé školy, první - pátý ročník. O metodický list požádala kolegyně, která vyučuje druhý ročník. Chtěla opakovat hlásky, a proto si vybrala metodický list k opakování hlásek s využitím techniky modelování z těsta. Následujícími body uvádím několik rad, postřehů.

5.1. Výběr ročníku

Učivo, cíle, metody a techniky jsem směřovala především ke svému 1. ročníku. V některých metodických listech zmiňuji suplované hodiny se všemi ročníky prvního stupně základní školy.

Uplatnila se zde v určitých činnostech spolupráce starších žáků s mladšími, což patří též do našich cílů.

5.2. Časová dotace

Při každé realizaci byla časová dotace dostačující. Kladla jsem důraz na prostor vymezený k hodnocení děl žáků – sebereflexi a na úklid pomůcek. V naší malotřídní škole je výhodou velmi dobré spolupráce mezi kolegyněmi, proto jsem mohla některé vyučovací hodiny přesunout, vyměnit. Často je zapojena také kolegyně ze školní družiny.

5.3. Motivace

Žáci získali krátké výstižné informace v úvodu vyučovacího předmětu. Snažila jsem se zaujmout názornými pomůckami, fotografiemi. Každá motivační část v metodickém listu je zaměřena k tématu.

5.4. Dostupnost, množství a příprava pomůcek

Výběr dostupných pomůcek mi nebránil v realizaci výtvarných technik ve výuce. Vždy bylo nutné předem obstarat dostatečný počet potřebných pomůcek. Při zjištění, že některá z pomůcek je pro žáka při tvorbě nevyhovující, došlo k okamžité výměně. U většiny žáků se nezdařila kresba s vidličkou. Při zjištění, že tato pomůcka nezanechává stopu, nastala výměna. Žákům tváře rozesmála kresba nití.

V některých metodických listech jsem uvedla známou osobnost, díla, která byla součástí motivace vyučovacího předmětu. (nevím, jak je myšleno – známou osobnost, díla, kterou ....)

5.5. Prostředí pro realizaci /plochy ve škole, příroda/

Výuky realizované venku v přírodě patřily u žáků mezi oblíbené. Poukazují na přírodu jako na velmi dobře zvolené prostředí pro tvorbu děl. Činnosti v přírodě mají žáci nejraději. Bylo nutné zajistit místa především v rámci bezpečnosti žáků. V prostorách školy žáci vytvořili také mnoho krásných děl.

5.6. Seznámení s výtvarnou technikou

Záměrem diplomové práce bylo vytvořit několik metodických listů, které seznamují žáky s výtvarnými technikami výtvarného umění. Zajištěním vhodně zvolených pomůcek žáci tvořili svá díla. Získávání nových informací učiva jednotlivých předmětů nevnímali jako běžnou výuku. Tyto realizované vyučovací hodiny vnímali jako poznávání něčeho nového formou zábavy. Díla jsme porovnávali, hledali klady a zápory vyzkoušených technik. Nejtěžší technikou se pro žáky stalo kašírování, přesto nikdo dokončení díla nevzdal. Zajímavější se stala malba, kdy se seznámili s přímícháváním běloby - valérová barva.

5.7. Bezpečnost ve výuce

Žáci byli poučeni o chování a bezpečnosti před každou realizací výuku. Seznámila jsem je s jednotlivými pomůckami a zacházením s nimi. V každém metodickém listu je uveden průběh a popis realizace s konečným výsledkem. Při realizaci výuky venku bylo vybíráno a kontrolováno prostředí vhodné pro tvorbu.

V dalším školním roce bych chtěla vypracovat metodické listy s využitím výtvarných technik výtvarného umění pro 5. ročník v předmětu Vlastivěda, kde by byly rozpracované kraje České republiky a jejich památky (hrady, zámky, zříceniny ...).

Závěr

Naše školství se v současné době mění mnoha legislativními změnami. Tyto změny zasahují do cílů a charakteru vzdělávání v základních školách. Oproti dřívějšímu modelu vzdělávání, kdy byly žákům předávány poznatky, hotové informace a žáci si je měli osvojit, naučit se a zapamatovat. Neočekávalo se od žáků vlastní zpracování a poznávání. V současné době je od žáků požadováno, aby k poznatkům dospěli sami, uměli je použít v reálném životě a informace dokázali zpracovávat.

Základní předpokladem pro odborný výkon pedagoga je potřeba znát problematiku vzdělávání žáků na prvním stupni základní školy. Orientace v legislativě je neopomenutelná.

Ve výuce je důležitá osobnost učitele, jeho charakterové vlastnosti, připravenost na výuku. Vhodně zvolenými metodami a formami lze dosáhnout daných cílů. Vliv má i prostředí a jeho materiální vybavenost.

Tato diplomová práce si kladla za cíl pomocí odborné literatury a poznatků z praxe vytvořit metodické listy, k realizaci výuky, kde je integrována výtvarná výchova v jiných předmětech, kdy pomocí výtvarného zpracování úkolů žáci zároveň procvičí početní operace, prohloubí a získají nové znalosti z Prvouky nebo procvičí četbu. Dalším cílem bylo tyto metodické listy použít v praxi. Dílčím cílem bylo probouzet u žáků zájem o učení za pomoci několika výtvarných technik výtvarného umění, které vedly k upevňování znalostí a obohacování o poznatky nové.

Splnění cílů diplomové práce představuje vytvoření jednotlivých metodických listů, ve kterých se dozvídáme o realizaci výtvarných technik výtvarného umění použitých ve výuce. Pedagogové mají možnost se dočíst o motivačních prostředcích, postupech při tvorbě pomocí jednotlivých výtvarných technik a metodických poznámek. Reflexe v metodických listech poukazuje na nejdůležitější informace o průběhu realizace a efektivitě vzdělávání za pomoci integrace výtvarné výchovy. Žáci byli podněcováni k aktivitě ve vyučování. Techniky výtvarného umění vedly k určité seberealizaci, samostatnosti, trvalejšímu osvojení poznatků, třídění získaných informací.

Praktická část potvrdila rozdíly mezi žáky, v jejich potřebách, zkušenostech, pracovním tempu. Integrace výtvarné výchovy pomohla zažít úspěch ve vyučování každému žákovi.

Všechny pracovní listy uplatnila autorka při výuce s žáky v malotřídní škole. Jejich využití při výuce považuje za přínosné. Nadšení dětí pro netradiční formu výuky značilo, že využití výtvarné výchovy v jiných předmětech přináší správnou motivaci pro výuku. Žáci zjistili, že výuka může být zábavná, pokud se nesoustředí pouze na rutijní procvičování jednotlivých

úkolů klasickým způsobem. Při využití výtvarné výchovy v jiných předmětech si často neuvědomovali, že se učí. Výuka se stala hrou. Z tohoto důvodu považuji cíle své diplomové práce za dokonale splněné.

Bylo by potěšující, kdyby tato diplomová práce byla přínosem pro pedagogy na prvním stupni základních škol, kterým by mohla pomoci dosáhnout očekávaných výsledků u žáků.

Seznam použité literatury:

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a ŠMARDOVÁ, Vlasta. Školní zralost – Co by mělo umět dítě před vstupem do školy. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2010. 104 s. ISBN 978-80-251-2569-4.

ČÁBALOVÁ, Dagmar. Pedagogika. Vydání 1. Praha: Grada, 2011. 272 s. ISBN 978-80-247-2993-0.

HANUŠ, Radek a CHYTILOVÁ, Lenka. Zážitkově pedagogické učení. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 192 s. ISBN 978-80247-6909-7.

HAZUKOVÁ, Helena a ŠAMŠULA, Pavel. Didaktika výtvarné výchovy I. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. 129 s. ISBN 80-7290-237-7.

HELUS, Zdeněk. Úvod do psychologie. Vydání 1. Praha: Grada, 2011. 320 s. ISBN 978-80-247-3037-0.

KOSÍKOVÁ, Věra. Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 261 s. ISBN 978-80-247-7535-7.

KOŠTÁLOVÁ, Hana a MIKOVÁ, Šárka a STANG, Jiřina. Školní hodnocení žáků a studentů se zaměřením na slovní hodnocení. Vyd. 2. Praha: Portál, 2012. 152 s. ISBN 978-80-262-0220-2.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.

LAUDIN, Radek. Po stopách Českých filmů a pohádek. 1. vyd. Praha: Fragment, 2017. 167 s. ISBN 978-80-253-3159-0.

POŠAROVÁ, Markéta. Výtvarné vyjadřování 3: (prostorová tvorba). Liberec: Grada, 2016, 39 s. ISBN 978-80-7494-301-0.

RAKOUŠOVÁ, Alena. Integrace obsahu vyučování: (integrované slovní úlohy napříč předměty). 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 160 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2529-1.

ROESELVÁ, Věra. Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově. Praha. SARAH. 2004 265 s. ISBN 978-80-902267-5-3.

ROESELVÁ, Věra. Řady a projekty ve výtvarné výchově. 1. vyd. Praha: Sarah, 1997. 223 s. ISBN 80-902267-2-8.

SKALKOVÁ, Jarmila. Obecná didaktika. 2. vyd. Praha: Grada, 2007, 328 s. ISBN 978-80-247-6981-3.

SITNÁ, Dagmar. Metody aktivního vyučování. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 152 s. ISBN 978-80-7367-246-1.

SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, SLAVÍK, Jan a ELIÁŠOVÁ, Sylva. Dívej se, tvoř a povídej! : artefietika pro předškoláky a mladší školáky. Vyd. 2. Praha: Portál, 2015. 200 s. ISBN 978-80-262-0876-1.

TROJAN, Raul a MRÁZ, Bohumír. Malý slovník výtvarného umění. 1. vyd. Praha: SPN , 1990. 240 s. ISBN 80-04-22 338-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývoj dětské kresby a její diagnostické využití. 1. vyd. Praha: Raabe, 2017, 219 s. ISBN 978-80-7496-333-9

VONDROVÁ, Petra. Výtvarné hrátky napříč kontinenty. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 176 s. ISBN 978-80-247-3062-2.

ZORMANOVÁ, Lucie. Výukové metody v pedagogice. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 160 s. ISBN 978-80-247-7845-7.